

ŠVIESA

SPALIS-LAPKRITIS-GRUODIS, 1952

TURINYS

Lietuva ir pabėgėliai. Salielis	99
Lietuvybė Rytprūsiose	101
Aguona. Eil. A. Venclova	102
Kaina jo keršto. Eil. Petras Krapas	103
Lūkestis. Eil. A. Dagilis	104
Leonardo da Vinci. Rojus Mizara	105
Howard Fasto "Spartakas." Dr. A. Petrika	113
Ateitis. Eil. V. Žilvitis	115
Kodėl reikia pažinti tikėjimą. Svieta Pereiga	116
Kovotojas Vladas Rekašius. I. Demba	118
Rūstūs šie mūrai Eil. Petras Krapas	120
Nuo Stalingrado iki Berlyno. D. M. Šolomskas	121
Augmuo ir jo maistas. A. Gilmanas	124

ŠVIESA

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, published by American Lithuanian Workers
Literary Association, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Editorial Board: R. Mizara, A. Bimba, J. Gasiunas.

Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription rates: \$1.00 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York under the Act of March 3, 1879.

IŠ KULTŪRINĖS DARBUOTĖS

SCENOS VEIKALŲ KONKURSAS

Lietuvių Meno Sąjungos Centras (Chicagoje) skelbia, kad Centro Dramos Komisija rengia nuostatus scenos veikalų konkursui. Tuo konkursu Lietuvių Meno Sąjunga planuoja paakstinti mūsų rašytojus, ypatingai tuos, kurie jau yra kūrę scenos veikalus, tolimesnei kūrybai. LMS Centras nurodo, kad ši mūsų kūrybos sritis paskutiniausiais metais ypatingai apleista. Konkursu bus stengiamasi ne tik "atbūdinti" snaudžiančias jau žinomas kūrybines jėgas, bet iššaukti naujas. Premijos bus duodamos už įvairius sceninių veikalų žanrus, ir konkurse galės dalyvauti visi.

KULTŪRINIS FORUMAS

Lapkričio mėnesį prasidėjo ir per šešius žieminio sezono mėnesius Lietuvių Kultūros Centre (Richmond Hill, N. Y.) tęsis Kultūrinis Forumas, — simpoziumų, paskaitų ir debatų ciklus. Forumas susideda iš 12 vakarų, po du kiekvieną mėnesį baigiant balandžiu.

Svarbiausios forume gvildenamos temos bus Amerikos lietuvių teatrinė saviveikla, lietuviškos muzikos ir chorų rolė šioj šalyj, lietuviška spauda ir jos tūrinys, poezija kaip literatūros žanras, lietuviška tautosaka, filmai ir jų ideologinė reikšmė, lietuvių tautos santykių su kaimyninėm tautom istorija, vaizduojamas menas, bendri kultūrinės darbuotės klausimai, ir t.t.

Kultūrinio Forumo iniciatorium yra LMS Trečiosios Apskritis Valdyba, bet forumas organizuojamas bendromis LMS, LLD ir kitų organizacijų apšvietos veikėjų jėgomis.

Forumo vakarai pamarginami trumpomis iliustruojančiomis meninėmis programomis.

DAGILIO EILĖSAŠČIAI

Spaudoje iškelta, kad prisiruošimui daromi išleisti knygos formoje gerai žinomo Amerikos lietuvių liaudies poeto Dagilio eilėraščius. Rinkinys bus išleistas dabar įsigyvenančiu leidimo būdu: iš anksto surenkant prenumeratus. Rinkinio išleidimo data negali būti numatyta, nes tas priklauso nuo prenumeratų surinkimo tempo.

Dagilio eilės per ilgą metų eilę tilpo periodinėje spaudoje, įskaitant šį žurnalą.

FILMŲ FESTIVALIS

Spalio mėnesį Lietuvių Kultūriniame Centre (Richmond Hill, N. Y.) įvyko kuklus filmų festivalis, kuriame buvo rodyti filmai, kuriuos per paskutiniu du dešimtmečiu pagamino Jurgis Klimas. Klimas, vienintėlis Amerikos lietuvių filmininkas-mėgėjas, kuris ryžosi pagaminti pilno ilgio filmus (kaip tai operetę "Birutę"), per tą festivalį buvo pagerbtas. Per tris popiečius buvo rodomi paties Klimo ir taipgi jo parinkti kitų kūriniai (angliški).

R. B.

ŠVIESA

The Light

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba, J. Gasiūnas. Atsakomąsias redaktorius: A. Bimba.

No. 4

Spalis-Lapkritis-Gruodis (Oct.-Nov.-Dec.), 1952

Metai XVIV

Lietuva ir pabėgėliai

SALIETIS

Virš trejetas desėtkų tūkstančių pabėgėlių iš Lietuvos yra pribuvę į Jungtines Valstybes. Dauguma jų tebegyvena ta viltimi, jog jie anksčiau ar vėliau sugrįš Lietuvon. Išsiilgusiai jie laukia tos laimingos dienos.

Bet, žinoma, jie nežada grįžti šių dienų Lietuvon. Jų akyse ji yra pavirtusi pabaisa. Jie kalba apie ateities Lietuvą, jų išivaizduojamą, kaip jie sako, "išlaisvintą Lietuvą." Kaip ir kas jiems tą Lietuvą "išlaisvins," jau kitas klausimas. Klerikalų, menševikų ir smetonininkų spauda jiems yra įkalbėjęs, jog kilis naujas karas ir iš to karo Lietuva išeis "laisva." Todėl jie tokio karo ir laukia ir trokšta, visiškai nepagalvodami, jog jeigu toks karas kiltų, tai jis būtų atominis karas, ir tuo būdu veikiausia nebeliktų jokios Lietuvos, kaip ir daugelio kitų kraštų. Prieš tokio karo padarinius Antrojo pasaulinio karo sunaikinimas būtų panašus į išdykusių vaikų žaislą, o ir po Antrojo karo dauguma Lietuvos miestų buvo sunaikinta ant 50-75 proc.

Tačiau ne apie tai čia norėta kalbėti. Mums rūpi palukštenti pabėgėlių išivaizduota "išlaisvinta" Lietuva. Kaip ji atrodys? Ką jie joje, tikisi surasti ir kaip prie jos prisitaikyti? Čia, atrodo, kiekvienas jų turi savo nuomonę ir ja paremia savo troškimus. Jeigu jis prieš desėtką metų Lietuvoje buvo mokytojas, jis tikisi sugrįžęs susirasti mokyklą ir joje vaikus mokyti taip, kaip mokė pirmiau. Jeigu jis

buvo smetoninis valdininkas, jis tikisi vėl tapti valdininku ir vėl terorizuoti Lietuvos žmones. Jeigu jis buvo biznierių arba pramonininkas, sugrįžęs jis tikisi atgauti savo nuosavybę, savo verslą ir jame viešpatauti. Žodžiu, jų išivaizduota "išlaisvinta" Lietuva bus lygiai tokia, kokia buvo anais "gerais" ir "laimingais" laikais.

Bet ką tas bendro turi su tikrove? Visiškai nieko.

Argi dar ilgai tarpe pačių pabėgėlių neatirs blaiviau protaujančių žmonių?

Turės atsirasti. Gyvenimas privers. Daugelis jų turės išsiblaivyti iš fašistinio tvaiko. Bent jau vienas jų pradėjo kritiškai vertinti visą susidariusią padėtį. Juomi yra K. Butautas. Menševikų "Darbe" jis ragina savo kolegas naujai vertinti padėtį. Savo straipsnyje "Vertinkim esamą padėtį" jis bara tuos, kurie, anot jo, "protauja tuo patyrimu, kurį jie įsigijo prieš 8-10 metų Lietuvoje bebūdami." Dar blogiau: "kai jie iš ano patyrimo planuoja savo ateitį ar nusako Lietuvos būseną, smarkiai klysta ir savo galvojimais kitus klaidina." Butautas esąs socialdemokratas, ir socialdemokratijos idėjomis bei požiūriu į Lietuvą jis esąs apsiginklavęs.

Vienas dalykas aiškus: Istorijos ratą atgal pasukti nebegalima, ir veltui visos tų suklydusių pabėgėlių "galvočių" svajonės tatai padaryt. Butautas ima ir įrodinėja, kas atsitiko,

su kuo reikia skaitytis, kodėl tik sapnas, tik tūščia svajonė tikėtis sugrįžti Lietuvon į senąsias vietas, atkurti senąjį, jau per dešimt metų išnykusį pasaulį. Jis persergsti: "Dabartinės Lietuvos būsena iš pagrindų pasikeitė ir visi kas grįš į atstatytą ir nepriklausomą Lietuvą, nesugrįš į savo prieš dešimtį metų apleistas tarnybas, paliktus ūkius, ar kuriuos nors kitokius buvusius biznius."

Kas gi atsitiko? "Nepriklausomoje Lietuvoje turėjome privačią visų rūšių prekybą. Dabar nei ūkininkų nei smulkiosios privačios prekybos nėra. Prekių paskirstymo operacijas atlieka vadinamosios prekių bazės, kooperatyvų centrai ir eiliniai kooperatyvai."

Tas pats su pramone. Butautas rašo: "Lietuvos stambioji pramonė suvalstybinta. Individualieji amatai į amatų arteles apjungti. Stambieji, vadinami komerciniai ar biznio gyvenamieji namai miestuose susavivaldybinti — juos tvarko miestų tarybos ir jų pastatytieji tarnautojai."

Paimkime žemės ūkį. Privatiški ūkiai sujungti į kolektyvus, socialistinius ūkius.

Kitais žodžiais, socializmas pramonėje, socializmas prekyboje, socializmas žemės ūkyje — štai nūdienė Lietuva, štai esamoji padėtis Lietuvoje!

Štai ką ras mūsų pabėgėliai, sugrįžę į "išlaisvintą" Lietuvą. Bet juk tai žino ir jie patys be Butauto parodymo. Tačiau jie prieina kitokios išvados. Jie mano, kad jie, sugrįžę, visa tai pakeis iš pat pamatų, atkeis taip, kaip buvo prieš desėtką metų: iš visur iššluos socializmą. Jie jūk jau seniai plačiai savo spaudoje diskutuoja savo to "atstatymo" planus ir procesus.

Ką mano socialdemokratai — Butautas ir jo partiniai kolegos? Iš principo, jie, matyt, tokiam atstatymui nesipriešintų, tik jiems atrodo, kad, pavyzdžiui, senųjų žemės ūkio formų atstatymui "pirmon eilėn nebus lėšų ir techniškių galimybių. Kita vertus, tokio bandymo negalima bus daryti, nes kraštui bus reikalinga duona ir visi kiti žemės ūkio produktai." Bet tuos sunkumus ir keblumus veikiausia socialdemokratai apsiimtų nugalėti, jeigu nebūtų kitos ir dar didesnės kliūties. O ta kliūtis — Lietuvos žmonės! Su jais reikės skaitytis. Galimas daiktas, kad klerikalai ir smetonininkai apie Lietuvos žraones ir jų valią nė nepagalvoja, bet jų broliai socialdemok-

ratai, kurie taip pramuštomis galvomis darbuojasi už Lietuvos "išlaisvinimą" iš socializmo, negalėsia Lietuvos žmonių nepaisyti. O kad Lietuvos žmonės nebenorės grįžti į praeitį, į kapitalizmą ekonomikoje ir fašizmasmetonizmą politikoje, tai negali būti jokios abejonės.

Paimkime prekybos kooperatyvus. "Kooperatyvams priklauso eiliniai žmonės," sako Butautas, "ir bus didelis klausimas ar tie eiliniai nariai ir kooperatyvų vadovybės . . . panorės tuos kooperatyvus likviduoti ir jų vietas užleisti privatiems krautuvninkams?"

Tas pats su visais stambiaisiais turtais. Buvę turčiai, sugrįžę "išlaisvinton" Lietuvon, suprantama, labai norės juos atgriebti. Bet, viena, kaip tu įrodysi, "kas buvusiam savininkui priklauso?" Antra, beveik šaukte šaukia Butautas, "tokiam suvalstybtam turtui gražinti kliūtis gali būti Lietuvos gyventojai — darbininkai, tarnautojai ir bendrai visuomenė, kuri nepanorės, kad Lietuvoje atsikurtų privatūs kapitalistai ir vertelgos."

Štai kame svarbiausia kliūtis: Lietuvos žmonės nebenorės iš socializmo grįžti į kapitalizmą! Nors tiesiogiai nepasako, bet išvada iš Butauto išvedžiojimų aiški, jog Lietuvos žmonės, Lietuvos visuomenė pasidarys ta geležine siena, į kurią sugrįžę Lietuvon "išlaisvintojai" su savo dešimties metų senumo galvosena, atsimuš savo kaktas ir jas susitriuškins.

Tai tiek apie buvusius turtuolius ir jų prarastuosius turtus. Bet kaip su Lietuvos inteligentijos sluoksniais? Gal tuo reikalu viskas bus pasilikę po senovei, ir tuo būdu "išlaisvintoje" Lietuvoje sugrįžę buvę mokytojai, laikraštininkai, įstaigų ir įmonių tarnautojai, valdininkai ir valdininkėliai bus Lietuvos žmonių iškėstomis rankomis pasitikti ir be jokio vargo susiras savo senąsias vietas? Taip nemanoma Butautas. Jis rašo: "Turime suprasti ir neišleisti iš akių ir tai, kad skaitlingi žemesniosios inteligentijos sluoksniai . . . bus taipgi iš pagrindų pasikeitę. Ir šio sluoksnio vaidmuo bus didelis, su jo galvojimo būdais teks skaitytis." Visų jų jūk neiškarsi, nors, aišku, įtūžę buvę smetonininkai nesidrovėtų ir tą padaryti, jeigu dar kartą gautų progą Lietuvą užvaldyti.

Kaip ten nebūtų, socialdemokratas Butautas priverstas prieiti išvados, kad "Vargu ar

naujose sąlygose išaugę nauji žmonės su savitais supratimais panorės būsimoje Lietuvoje atstatyti *kapitalistinę, privačių asmenų interesais paremtą santvarką!*" Jis pats tuos žodžius pabraukia, ir jis pats šauksmaženklį pastato.

Butautas optimistas tik vienu klausimu: jis mano, kad jo partija, tai yra, socialdemokratų neturės bėdos susitaikyti su įvestais Lietuvoje pakeitimais. Bet pražūtis toms partijoms, "kurios savo galvojimus užšaldė."

Prie to, kas aukščiau pasakyta, belieka tik pora reikalingų pastabų. Nereikia nė kalbėti, kad šitie Butauto išvedžiojimai Lietuvos "laisvintojams" (priešams) užpils šalto vandens už kalnieriaus. Antra, jeigu visus tuos suminėtus pakeitimus Lietuvos žmonės neleis

sugrįžusiems pabėgėliams atkeisti — atstatyt visą gyvenimą po senovei, — tai jūk reiškia, kad tie socialistiniai pakeitimai jiems patinka, jiems naudingi, praversti pagal jų norą ir valią. Jeigu taip, tai reiškia, kad klerikalų, smetonininkų ir menševikų visa propaganda prieš Tarybinę Lietuvą yra nukreipta prieš Lietuvos žmones, kad jie kovoja ne už Lietuvos išlaisvinimą, bet už jos pavergimą iš naujo. Kaip tik dėlto visi troškimai tų pabėgėlių, kurie tebesapnuoja apie susigražinimą prarastojo rojaus Lietuvoje, tai yra, apie atgavimą savo turtų, privilegijų ir pozicijų, iš kurių jie galėtų iš naujo Lietuvos žmones vergti ir skriausti, yra smėliu pagrįsti, vėju pamušti. Laikas nors kai kuriems jų skaitytis su esamąja tikrove ir liautis sapnuoti apie susigražinimą nebegalimos sugražinti praeities.

Lietuvybė Rytprūsiose

PROF. P. PAKARKLIS

(Tąsa iš 3-čio numerio)

LIETUVYBĖ RYTPRŪSIUOSE XVII-TAME ŠIMTMETYJE

Rytprūsių rytinės dalies XVII-jo amžiaus etnografijai nustatyti yra svarbus bažnyčių santvarkos įstatymas, išleistas 1638-ais metais ir pavadintas "Recessus generalis der Kirchen Visitation"... Tas įstatymas lietuviškomis laiko bažnyčias šių rajonų: Isručio, Tilžės, Ragainės, Klaipėdos, Labguvos, Taplavoš (netoli Veluvos), Georgenburgo (į šiaurę nuo Isručio), Saluvos (į vakarus nuo Isručio) ir Šakių (į šiaurę nuo Karaliaučiaus).

Iš "Recessus generalis" matyti, kad iki 1638 metų minėtuose rajonuose buvo laikomos tik lietuviškos pamaldos, o vokiškų visai nebuvo. Tame įstatyme yra pasakyta: "Kadangi daugumoje parapijų atrasta daug vokiečių, kurių ne visi supranta lietuviškas pamaldas, ir kadangi pastoriai turi daugiau mokytis vokiečių kalbos, tai mes nustatome, kad kiekvieną antrą sekmadienį kiekvienoje bažnyčioje būtų laikomos vokiškos pamaldos. Parapijoje gyveną vokiečiai turi lankyti tas pamaldas, kad netektų pastoriams laikyti pamaldų tuš-

tiems suolams ir tuo pačiu profanuoti Dievo žodį."

Vokietis Lepner 1690-ais metais rašė, kad lietuvių kalba ypač esanti vartojama Ragainės, Tilžės, Želvos ir Taplaukių valsčiuose, o iš dalies Šakių ir Taplavoš valsčiuose.

Reikšmingi yra Rytprūsių etnografijos tyrinėtojo vokiečio dr. Tetznerio žodžiai: "Lietuviškos kalbos sritis dar XVII-jo amžiaus viduryje apėmė plotą, kuris buvo apjuostas šia linija: Karaliaučius, Slonimas, Režica, Daugpilis, Kuršo pietinė siena iki Palangos, Kuršių Nerija, Karaliaučius. Visi šitie miestai buvo lietuviškos kalbos ploto viduje, nors pačiuose miestuose vyravo lenkų kalba, o Prūsijoje — vokiškoji."

"Pripuolamai mes turime iš 1719 metų, t. y. prieš vokiečių kolonizavimą, sąrašą bažnytkaimių, kuriuose buvo sakomi lietuviški pamokslai. Tokiu būdu mes galime nustatyti to meto kalbos sieną. Pagal tai lietuvių kalbos sritis apima Rytprūsių dalį į šiaurę nuo šios linijos: Labguva, Petersdorfas, Norkyčiai (Norkitten), Muldžiai (Muldschen), Juodlankiai (Jodlanken), Tremptai (Trempen), Dar-

kiemis (Darkehmen), Žabynai (Szabienen), Geldupė (Goldap), Dubininkai (Dubeningken). Šioje dalyje veikė 62 lietuviški kunigai, iš kurių Ragainėje ir Tilžėje buvo po 2, o Klaipėdoje 3. Be to, toks kunigas buvo Karaliaučiuje”.

“Prieš 300 metų čia beveik niekur neskambėjo vokiškas balsas, dar prieš 200 metų į lietuvių kalbos plotą, neskaitant dešimties dabartinių Rytprūsių apskričių, įėjo dar šios apskritys: Karaliaučiaus apylinkių apskritis, Fišhauzeno, Vėluvos, Girduvos, Darkiemio ir Gumbinės. 1848 metais šiose apskrityse bebuvo maža žmonių, kurie nebūtų buvę tvirti vokiečių kalboje. Girdviškiuose, Muldžiuose lietuviški pamokslai pasibaigė praeitime amžiuje, taip pat Fišhauzeno pakrantės kaimuose ir Karaliaučiaus apskrityje. Tas pat įvyko apie 1890 metus Darkiemio Balėtuose ir Vėluvos Plibiškiuose. Plibiškiai apie 1800 metus turėjo dar 1,000 komunikantų. Gumbinės Nibudžiuose 1883 metais paskutinį sykį sakyta pamokslai.

“Lietuvių skaičius ankstyvesniais laikais galima nustatyti tik nuo 1831 metų, remiantis tikslesniais duomenimis: tokius yra sudarę Fricks, Bockh, Volkel, Kurschat. Skaičiai svyruoja tarp 119,000 ir 150,000 ir sudaro įspūdžio, nežiūrint į duomenų bei skaičiavimo netikrumą, kad lietuviybė Rytprūsiuose pastoviai laikosi, bet nuolat mažėja.”

8. LIETUVIAI RYTPRŪSIUOSE XIX-me AMŽIUJE IR VĖLIAU

Vakarinė Rytprūsių dalis labai suvokietėjo iki XVIII-jo amžiaus pradžios, pietinė Rytprūsių dalis XV-ame, XVI-ame šimtmečiuose ir vėliau buvo apgyvendinta lenkais, tuo tarpu rytinė Rytprūsių dalis, vadinama Mažąja Lietuva, iki to laiko išliko beveik vienių lietuvių gyvenamas kraštas. Žymių pakeitimų šioje srityje įnešė maras, siautęs 1709—1710-ais metais, ir po to vykusį kolonizaciją. Po maro į M. Lietuvą atgabenta apie 15,000 vokiečių, kurie daugiausia buvo įkurti pietinėje M. Lietuvos dalyje: į Klaipėdos apskritį tų kolonistų visai nebuvo atsiųsta. Nors ir po kolonizacijos lietuviai M. Lietuvoje sudarė nemažiau 75—80 proc. gyventojų, tačiau ta kolonizacija pagreitino krašto germanizaciją.

Nežiūrint germanizacijos, vykusios ryšium su kolonistų atgabenimu, lietuvių kalba 18-me

amžiuje buvo plačiai vartojama M. Lietuvoje. Buvo ten išleista daug lietuviškų knygų ir iš-tisa eilė karaliaus ediktų buvo atspausdinta lietuvių kalba. Daugumoje M. Lietuvos mokyklų XVIII-ame amžiuje visi dalykai buvo dėstomi lietuvių kalba. Pavyzdžiui, 1800-ais metais Klaipėdos apskrityje 77-niose mokyklose visi dalykai buvo dėstomi lietuvių kalba ir tik 8-niose mokyklose vieni dalykai buvo dėstomi vokiečių kalba, o kiti —lietuvių kalba.

Nuo XIX amžiaus pradžios ryšium su baudžiavos panaikinimu prasidėjo M. Lietuvoje lietuvių vokietinimas daug smarkesniu tempu. Vokiečių valdžios statistikos, darytos XIX amžiuje, beranda Rytprūsiuose nuo 114,000 iki 150,000 lietuvių. Tai besudaro 19—32% visų M. Lietuvos gyventojų. Tų statistikų duomenimis, lietuviai, atmetus miestus, besudaro daugumą tik Klaipėdos, šilutės ir Tilžės apskrityje, Ragainės ir Lankos apskrityse, tomis statistikomis pirmoje XIX amžiaus pusėje besudaro 47—49%.

Netenka abejoti, kad vokiškos statistikos mažina lietuvių skaičių. Vokietis A. Kurschat savo laiku yra pareiškęs, kad “121,265 lietuviai Rytų Prūsijoje yra pats mažiausias skaičius, koks galėjo rasti.”

Vokietis A. Krause 1834-ais metais rašė, kad “Prūsijoje taip pat apie 200,000 asmenų kalba lietuviškai.”

Kai kurie autoriai yra bandę lietuvių skaičių Prūsijoje nustatyti pagal kilmę. Pav., žinomas vokiečių statistikas Berghaus 1840-ais metais rado 430,000 asmenų lietuviškos kilmės.

AGUONA

Jau buvo vakaras sutemęs
Tarp šūvių, griausmo, dinamito,
Kai lašas karšto kraujo krito
Į sviedinių išartą žemę.

Išleido žemė ūgius plonus
Pavasarij ir vėl iš naujo,
O ten, kur krito lašas kraujo,
Siūbavo aguona raudona.

Kvėpėjo žemė saule, duona. . .
Mergaitė, mylimojo laukus,
Nuskynė kruviną aguoną
Ir įsegė ją sau į plaukus.

1945. VIII. 16.

A. Venclova

KAINA JO KERŠTO

PETRAS KRAPAS

Kelis — tai vardas ano žilagalvio, —
Aštuoniasdešimt metelių jis turi.
Trisdešimt metų jau kali čionai.
O užu ką? Ar tu, bra, išmanai?

Už žmogžūdybę, — nužūdė jis žmogų, —
Bet jo istorijoje nēr to jau blogo:
Skriaudė ir nuskriaudė jį kruvinai, —
Tai ir atkeršijo jis, tu žinai. . .

Kelis Amerikon tvirtas, diržingas
Dirbt atvažiavo, jis dirbti netingi.
Rado vietele prie lauko darbų,
Fermoj mažytėj, o tai ir svarbu.

Čia tik našlė su vaiku ir dukraite
Visą fermukę turėjo apeiti, —
Visko suruošt nesuspėjo viena, —
Džiaugės — dabar bus šviesesnė diena.

Taip, ji šviesesnės dienos susilaukė:
Kelis kad dirbo tai dirbo — ir lauke
Ir, kur tik reikia, visur, — ir namus,
Trobas sutaisė, — ant visko gabus. . .

Lėkė ir plūšo, akis net išvertęs, —
Nei jam tas laikas nei pastangos tvertos —
Nieko nereikšė: jis dirbo, kaip sau,
Tiesa pasakius, tai dar ir labiau.

Menką karvelę apliubė, atganė,
(Karvę gadino būk Laumė raganė. . .), —
Milžtuvę pieno primelžia kasdien,
Visai šeimeli pakanka užvien.

Porą paršelių ir porą avelių,
Gaidį uvėrų ir vištų pulkelį
Kelis įgijo, apėjo viską, —
Matė visi, kad fermukėj tvarka.

Sodą padidino, užveisė uogų,
Lauką užleista, dirvoną tą nuogą
Įtrėšė, arė ir sėjo grūdų:
Fermoj dabar jau visai negūdu.

To negana — ir vaikus prižiūrėjo,
Juos užaugint nuolatai jis padėjo, —
Kol tebebuvo vaikeliai maži,
Tėte vadindavo jį, dievaži.

Ir šeiminkė, suprask, negibėgo:
Kelis ir ji — abudu susimėgo. . .
Metai po metų taip ėjo gražiai, —
Mūs fermeriukai — tai jau ne ožiai.

Augo ir tarpo ir mokės vaikiūkščiai,
Pervarė mokslą — jau jie nebepūkščia.
Vedė sūnus ir apleido namus —
Jam Kalifornijoje oras smagus.

Taipgi netrukus duktė ištekėjo, —
Ją irgi tol' kur išbruko vėjai. . .
Na, ir fermukėj jie liko tik du, —
Motinai liūdna ir kartais skurdu.

Kelis, kaip pirma, it Herkulas kokis,
Dirba ir plūša ir laksto vienokiai.
Karvė geresnė, dabar jau kita,
Taipgi pieninga, visai nebeta.

Sunkežimuką įgijo tat Kelis, —
Dar su patamsiu anksti atsikėlęs,
Vežė į miestą parduoti šį tą,
Pieno, kiaušinių, daržovių ar ko.

Miesto pažįstamų Kelis turėjo, —
Jam į prekvietę lėkt nereikėjo, —
Jis pristatydavo jiems į namus,
Greitas visur ir malonus, skubrus.

Na, o su motina kažkaip negera, —
Pirma dar ruoštis galėjo, kiek dera,
Jei ne lauke, tai kai ką prie namų, —
Skaitos, ne vienas, bet dirbo abu.

Bet sirginėt vis labiau ji pradėjo,
Šanarius suko vis jai ir skaudėjo.
Buvo pas daktarus — nieko geriau,
Bet, kuo toliau, tuo jai darės blogiau.

Ir pasidarė visai invalidas:
Vos bepaėina, nors nuolat ji gydos, —
Mostys, piliulės vis jai, tepalai,
Vonios, kompresai, visokie galai. . .

Kelis vėl vienas aplėkt viską turi.
Nesuspėja. . . kur jam tokį būrį? . . .
Jau nebe pusbernis, metai netie, —
Dirba, kiek sugeba, visgi netiek.

Nēr gi kas daro — parduot reik' fermukę,
Nēr ko nei laukt, kol bus viskas apsmukę.
Reikalas greitas — pribuvo vaikai,
Ferma gera — nepaleisi dykai.

Kelis prie biznio neką tesuvokia,
Popieriai ten, sutiktuvės ten kokios. . .
Jis užsimušęs vis fermos darbais, —
Laigi jau jie pardavimą paleis.

Mokytas vyras sūnus — toks galvotas,
Motinai pritariant bus pridabotas:
Fermą parduos, ir į miestą reikės
Keltis ir ieškot kokios nors riekės.

Kelis vis lėtas ir toks geraširdis:
Jis nė neklauso, kad kas ten būk girdis. —
Būk tai kas ruošiasi jį ten apsukt.
Pinigus capt, ir toli kur išsmukt. . .

Paskalos tos nei į galvą mūs Keliui:
Šitiek juk metų jis dirbo ir kėlė. . .
Nei jis algos — negi jis samdinys?
Viskas čia sava: kam jis ką manys?

Ištisą dieną vienodai jis plūkės, —
žiūri tik: štai ir nebēr jau fermukės. . .
Grįžo privargęs, sutemus vėlai, —
Močia ir sako: "Pabaigti galai. . ."

Kvitas čia, popieriai pas advokatą,
Vaikas, duktė tai prižiūri, apmato, —
Jie bus rytoj, — ir tada visi trys —
šast Kaliforninjon čia pro duris. . .

Ryt savininkas pribus šičia naujas. . ."
Kelis apstulbo, jam užvirė kraujas:
"Kaipgi tai trys? Ogi ašen? Kaip tai? . ."
Ji jam atšauka: "Ar tu nematai?"

Popieriai rodo tau juoda ant balto:
Ferma ta mano. Tai taip kaip nukalta, —
Mano ir, žinoma, mano vaikų:
Nēr čia tavęs, — na tai tau tik kuku!

Mes juk nevedę, — tu man negi vyras!
Nēr tau teisių čia, — dalykas čia tyras, —
Rodo rekordai: tu eik po velnių!
Jei nepakanka tau žodžių švelnių,

Suareštuosiu, paduosiu policijai! . . ."
Kelis suriko: "Jūs šitokie icliai!
Trisdešimt metų jum dirbau, vargau,
Kruviną prakaitą varvinau tau! . . ."

"Prakaitą, prakaitą. . . ba kad tu durnas!
Tu uždaryk savo purviną burną!

Ne, — tai šauksiu tuoj: sūnus tuoj pribus,
Spirs tau pasturgalin — štai tau kas bus!"

Kelis sušuko: "Gyvate smauglioji!
Visą gyvenimą man' apgauliojai!
Smaugei tu, smaugei, pasmaugei visai! . ."
Tuoj už gerklės, už gerklės tuoj jisai —

Griebė, pasmaugė nagais geležiniais:
"Štai tau, gyvate! Velniai tegul žinos!"
Trenkė negyvą! Daugiau ką sakys?
Brukšt ir išnērė, kur vedė akis. . .

Kas gi toliau? Na, teismas, procedūros. . .
Kelis kalėjime tuoj atsidūrė, —
"Visą gyvenimą" gavo kalėt,
Kiek tik įstatymų buvo galė. . .

Lūkestis

Prieš mane klausimas išstoja:
Ką man atneš tamsi naktis?
Mano krūtinė suvaitoja
Ir mane slėgia lūkestis.

Ar butis skerspainsius suskaldys
Ir ves smagumo takeliu,
O gal ledai jausmus atšaldys? —
Tatai atspėti negaliu.

Dar gali naktinį tamsumą
Nušviest spinduliai ateities,
O gal troškimų išnašumą
Skraistė juoda perdēm užties.

Gal siekis pasikeis į dulkes,
Pataps kai žolė pakirsta,
Ir subyrės į dalis smulkias
Mano goda neišgirsta. . .

O tai, ką aš bebūdavoju
Per daug ilgiausių valandų,
Ką širdyje nuolat kartoju,
Laukdamas vaisingų brandų.

Tatai gal vys, kaip vysta lapas,
Tuomet kai rytmetys ateis,
Ir vilčiai bus supiltas kapas —
Kai kita diena prasiskleis.

Likimo vagai pasiduodu
Ir eigai vakaro tamsaus:
Tegu gi mane veda juodu
Linkui troškimo išnašaus.

A. Dazilis

LEONARDO DA VINČI

ROJUS MIZARA

(Tąsa iš 3-čio numerio)

V.

Kuo gi Leonardas pasižymėjo? Jis buvo:

- (a) inžinierius
- (b) architektas
- (c) gamtininkas
- (d) astronomas
- (e) anatomas — didis žmogaus pažintojas
- (f) skulptorius
- (g) tapytojas, — vaizduojamojo meno koryfėjus, kurio išlikusieji darbai dar ir šiandien tebėra pavyzdžiu pasaulio dailininkams.

KAIPO INŽINIERIUS—IŠRADEJAS

Tais laikais Italijos valdovai, kaip ir šiandien mūsų krašto valdovai, sielojosi vyriausiai karo reikalais. Leonardas, tarnaudamas jiems, jaunystėje, dėjo pastangų įtikti, išrandant naujus karinius pabūklus: tvirtumas, šautuvus, kanuoles, eksploduojančius šovinius, katapultus.

Jis išrado tanką, panašų į želvį ("turtle"). Kadangi tuomet žmogus dar nemokėjo pasijungti nei garo nei elektros, tai jo tankas turėjo būti varomas tam tikrais prietaisais iš vidaus aštuonių vyrų, o kiti, tanke sėdintieji, turėjo šaudyti priešą.

1500 metais jis nuvyko Venecijon, kurią tuomet buvo apgulę turkai. Užpuolikai žiauriai žudė venecijiečius, ypatingai paimtuosius į nelaisvę. Jie ryžosi visą kraštą pavergti. Venecijos valdovai, apimti baimės, žinodami "Leonardo gabumus, prašė jį padėti jiems apginti kraštą. Jis sutiko. Tarp kitų gynybai išradimų, Leonardas padarė sekamus: nubraižė nauri aprangą, kad asmuo galėtų pasinerti vandenin, būti ten apie keturias valandas ir gręžtų turkų laivuose skyles. Jis, Leonardas,

žadėjo visa tai pats pagaminti. Jis nubraižė planus *submarinui* su viena kanuole; pasinėrę vandenin, submarine sėdintieji galėjo kanuole daužyti priešo laivus, juos skandindami.

Leonardas padirbo retėžinius tinklus priešo jūreiviams vandenyje gaudyti, kuomet jie, iššokę iš skęstančių laivų, bandys pabėgti.

Šitie išradimai pasiliko tik braižiniuose, nes Venecijos valdovai sakė, jog viso to pagaminimas per daug lėsuotų; beje, neužilgo tarp Venecijos ir turkų įvyko taika.

Taigi tanko ir submarino išradėju, žinoma, tik teorijoje, buvo Leonardas da Vinči. Tik po puspenkto šimto metų jo išradimai buvo pradėti naudoti.

Jis pravedė eilę kanalų Lombardijoje ir Tuskanijoje.

Jis išrado kerosininę lempą, naudotą iki 19-tojo amžiaus.

Išrado adatoms galąsti mašinėlę.

Kunigaikščio Sforzos dvare, Milane, jis suvedė tam tikras klausomąsias rynas ("papas") ar vamzdžius; per juos kunigaikštis galėjo girdėti, ką kalba apie jį jo dvariškiai; išgirdęs kurį "negerai kalbant," Sforza tuoj sučiupdavo.

Išrado barometrą.

Išrado virvėms sukti mašiną.

Išrado verpiamąją mašiną, kurią, tik daug vėliau, panaudojo Anglijoje.

Pagerino knygoms spausdinti presą.

Kaip architektas, taisė ir puošė bažnyčias bei turčių palocius.

Daug dirbo tam, kad pajungti garą, bet nepavyko.

Suminėtieji Leonardo išradimai technikoje nėra visi, bet užtenka, kad parodyti, kokius genijališkus gabumus jis turėjo. Jo amžinin-

kai šių išradimų reikšmės *nesuprato*. Tūli Leonardą skaitė svajotoju, ieškotoju ko tai tokio, ko žmogus niekad nesuras. Kiti jį vadino raganiumi, einančiu "prieš Dievo įstatymus."

Leonardas turėjo didžiulį gabumą įvairiems papuošalams bei žaislams gaminti. Ne kartą valdovų palociuose, didžiū iškilmių proga, jis sales taip išpuošdavo, kad tūli sakydavo, jog tai esąs "rojaus kampelis."

Viename Francūzijos karaliaus garbei suruoštame pokilyje įeina salėn meška ir linguoja tiesiog prie karaliaus sosto. Prisiartinusi, pražiodina savo nasrus, iš kurių išlekia graži gyvų gėlių puokštė. Tai buvo Leonardo darbas.

Leonardas buvo atkaklus gamtos studijuotojas: augalų, gyvulių, paukščių. Šioje srityje jis daug patyrė ir užrašė savo dienaščiuose, pastabose, palikdamas ateities gamtininkams didelį žinių šaltinį.

Susipažinęs su fizika, su paukščių lekiojimu, jis, atidžiai, matematiškai apskaičiavęs, statė *lėktuvą*.

Jis sakydavo: *jeigu paukštis gali lėkti oru, laivas plaukti vandeny, tai ir žmogus privalo skraidžioti, lekioti*.

Iškėlimui žmogaus į orą, suteikimui jam sparnų Leonardas atkakliai ir ilgai dirbo!

Savo forma Leonardo lėktuvus buvo panašus į šių dienų *helicopter'į*; jis statė jį iš nendrų, tankaus lininio audeklo ir kitų lengvų medžiagų. Lėktuvui varyti pirmyn, plasnoti sparnus, vairuoti, kelti aukštyn arba leisti žemyn turėjo vienas ir tas pats žmogus, kartu naudodamas rankas, kojas ir galvą.

Numatydamas, jog ore gali įvykti nelaimių, Leonardas išrado *parašiūtą* nusileidimui žemyn.

Tačiau, kai atėjo išbandymo laikas, lėktuvus neveikė, — veikė tik parašiūtas. Kai kurie mano, jog pats Leonardas bandė savo lėktuvą nuo aukšto kalno, bet tikrų įrodymų tam nėra. Taigi lėktuvus nedavė lauktų vaisių ir dėl to jo dirbėjas kaltino pats save, kad visko neapskaičiavo gerai matematiškai. Šiandien to lėktuvo braižiniai yra viename Londono muziejuje. Šiandien mums labai aišku, kad Leonardui stokavo ne matematiško apskaičiavimo, o motoro ir gazolino.

VI

SUPRATIMAS APIE VISATĄ

Leonardo laikais žmonės visatą ir žemės padėtį universinėje sistemoje suprato taip, kaip mokė graikas Aristotelis, egiptietis Ptolomejus ir vėliau vidurinių amžių scholastikai, tokie, kaip Tomas Akvinietis. Jų teorija buvo: žemė yra viso ko centras, ji stovi vietoje, nejuda. Taip sakė ir šventraštis. Kas drįso tuo netikėti, tam priešintis, buvo apšauktas eretiku ir inkvizitorių siunčiamas ant laužo.

Nereikia manyti, jog žmonijoje nebuvo pirmaiau tokių, kurie apie visatą neturėjo blavesnio supratimo bei nuovokos. Tokių buvo. Pavyzdžiui, senovės graikų išminčius-filosofas *Heraklitas*, gyvenęs keletu šimtų metų prieš krikščionybę (544—484), galvojo materialistiškai. Jis sakė:

"Pasaulis yra vieningas iš visko, nesukurtas niekeno iš dievų ir niekeno iš žmonių, o buvo, yra ir bus amžinai gyva ugnis, dėsningai įsiliepsnojanti ir dėsningai gęstanti."

Heraklitas sakė, jog visatoj viskas keičiasi, dėsningai, logiškai mainosi. Tas pats daiktas čia yra, čia jo nėra; čia tokis, čia kitokis. Medžiaga yra ta pati, tik jos pavidalas, jos formos mainosi.

Bet toks, kaip Heraklito, samprotavimas, toks galvojimas per ilgus laikus buvo paneigtas mokyklose ir raštuose, kadangi buvo priešingas valdančiajai klasei, ypatingai įvairioms tikyboms, jų interesams.

Giliai studijuodamas ir stebėdamas gamtos reiškinius, visatą, joje judėjimus, Leonardas scholastikų teoriją atmetė. Bet tai padarė po eilės klaidingų samprotavimų. Jis priėjo išvados, jog saulinėje sistemoje saulė yra centras, šildanti ir galybę teikianti, jog mūsų žemė, palyginti su saule, tėra tik mažas taškelis visatoje; saulė, žvaigždės ir kitos planetos susidaro iš tokios pat medžiagos, kaip mūsų žemė.

Leonardas, aišku, neišvystė pilnos astronominės teorijos, kokią vėliau pateikė *Kopernikas* (1473—1543), o paskui papildė *Galiliejus* (1564—1642) ir kiti mokslo vyrai. Tačiau, Leonardas ir šioje mokslo srityje buvo drąsuolis pradininkas.

Tik po keletu šimtų metų žmonija pradėjo tikrai pažinti visatą ir joje žemės padėtį. Tik Marksas ir Engelsas *dialektiniu metodu* įro-

dė, jog visatoje, gamtoje, taipgi ir visuomeniniame žmonių gyvenime, santvarkoje, nėra nieko pastovaus, nieko nejudančio, nieko nesikeičiančio.

“Visa gamta,” — sakė Engelsas, — “pradedant nuo smulkiausių dalyčių ligi didžiausiųjų kūnų, pradedant nuo smiltelės ir baigiant saule, pradedant nuo protisto (pirminio gyvo narvelio) ir baigiant žmogumi, yra amžiname sruvenime, nuolatiniame judėjime ir keitimasi.”

O neseniai mokslas atrado net ir “atominį pasaulį” ir jį suskaldė.

Leonardo laikais tai nebuvo ir negalėjo būti suprasta. Tačiau jo atidengimas jau buvo didžiulės reikšmės įvykis, pastumėjęs žmoniją prie tolimesnių mokslų pasiekimų.

VII.

SIEKIMASIS PAŽINTI ŽMOGŲ

Kaip mokslininkas ir menininkas, Leonardas siekėsi visapusiškai pažinti žmogų. Vaikščiodamas gatvėmis, dalyvaudamas žmonių sambūriuose, pokyliuose, susitikimuose, jis akylai tēmijo žmones ir visa tai, ką nuostabesnio pamatė, užsirašė arba nusibraižė.

Jis išrado ypatingą priemonę matytiems žmonėms atsiminti. Leonardas sakė, jog žmonės turi tik trijų rūšių nosis: tiesias, biskelį kuprotas arba palenktas. Tiesios nosys gali būti ilgos arba trumpos, smailos arba bukos. Kupros nosyse tegali būti viršuje, viduryje arba ant galo. Norint geriau žmogų atsiminti, gerai įsitēmyk jo nosį, sakė jis.

Leonardas kreipė didžiulio dėmesio į žmonių kūno judėjimus: kaip jie vaikščioja, kaip lenkiasi, kaip pykstasi, kaip mušasi, kaip juokiasi, kaip bučiuojasi. Jis eidavo į pirtis, kad matytų visą žmonių kūną ir jo judėjimą. Nebuvo jam žmogaus gražaus ir negražaus. Kiekvienas mokslininkui turėjo vertingų savybių.

Tik paviršutiniško stebėjimo jam neužteko, — Leonardas ryžosi pažinti išvidinį žmogaus kūno sudėjimą, pažinti jo anatomiją.

Žmonių lavonų skroseną (piaustymą) tuomet draudė katalikų dvasiškija, draudė ir pasaulietiškoji vyriausybė. O kur ir buvo leista daryti skroseną, — labai ribotai. Pavyzdžiui: ano meto garsiam Bologna miesto universitetui tebuvo leista per metus skrosti tik du

žmonių lavonai, — vienas vyriškio, kitas moteriškės. Bet nei vienas tų lavonų neprivalėjo būti Bologna piliečio. Ir tai tebuvo leista skrosti tik pakartų kriminalistų bei vergų lavonus.

Dėl to ligi Leonardo ir jo amžininkų dailininkų laikų nebuvo pažinta žmogaus kūno struktūra. Tai reiškė medicinos ir apskritai mokslo srityje didžiulę spragą. Gydytojai rėmėsi senovės graikų Hipokratiso, Galeno ir tadžiko Avicennos prityrimais-mokymais, bet tie mokymai buvo seni, atgyvenę savo dienas.

Iš tikrųjų, Leonardo laikais, nepažindami žmogaus, gydytojai greičiau griebėsi už astrologijos, burtų ir prietarų, negu mokslinių prityrimų, kurių buvo labai maža. Dažnai būdavo susirgusiems nuleidžiamas kraujas, nežiurint, ar tam buvo reikalo, ar ne. Žmones smaugė visokios ligos, ypatingai epideminės, kaip maras, cholera, etc.

Italijos valdančiuosiuose sluoksniuose tuomet jau buvo besišakojęs sifilis, tuomet vadinamas “francūziška liga.” 1496 metais Milano kungaiškienė Betričė Sforzienė rašė laišką savo seserei, grafienei Izabelei Gonsaganienei, į Mantują. Laiške štai kas buvo pasakyta:

“Siunčiu jūsų vyrui receptą nuo ‘francūziškos ligos’, — receptą, kurį suteikė mūsų palociaus gydytojas Luigi Marliani. . . Gyvojo sidabro tepalais reikia tepti pilvą, kuomet jis yra tuščias, — tepiamas rytais lyčną (neporinę) mėnesio dieną, tuojau po to, kai pasirodo jaunas mėnulis. Girdėjau, jog ši liga atnešama niekeno daugiau, kaip pikto susijungimo dviejų planetų, Merkurijaus ir Veneros. . .”

Šitai ano meto net aukštoji ponija suprato sifilio atsiradimo priežastis ir jam gydyti vaistus!

DA VINČI MOKSLINIAI TYRINĖJIMAI

Leonardas, ieškodamas žmogaus kūno paslapčių, ėmėsi lavonų piaustymo, skrosenos darbo; panašiai darė ir kiti didieji dailininkai. Pirkto jis žmonių lavonus ir juos slapta skrodė, piaustė, stebėdamas kiekvieną smulkiausį kūne daiktėlį, kiekvieną kaulelį, kiekvieną gyslelę ir plėvele.

Skrodė jis jaunas, skrodė senus; skrodė vyrų lavonus, skrodė moterų. Iš viso savo gyvenime Leonardas skrodė virš 30 lavonų. Ir

tai, ką jis rado, smulkiai nubraižė braižiniuose ir užrašė savo dienoraščiuose. O skrosti, dargi slapta, nebuvo lengva. Lavonai neįsaldyti, kai kurie buvo jau keletu dienų, — jis gaudavo juos ir iš kapų iškastus, — koks dvokimas! Ir dailininkas-mokslininkas, kentėdamas nesmagumus, ištisas paras praleisdavo prie nedėkingo darbo.

Jis buvo pirmas anatomas, nubraižęs žmogaus kūno vidurinę struktūrą: širdį, smegenis, gyslas, nugarkaulio vingius, raumenis ir tt. Jo braižiniai per ilgus metus tarnavo pasaulio gydytojams vadovu į žmogaus pažinimą.

Skrodamas, piaustydamas, jis, beje, ieškojo dūšios kameraitės, — vietos, “kur gyvena dūšia.” Senovės graikai tikino, jog dūšia esanti žmogaus širdyje, bet Leonardas tai užginčijo; jis prileido, kad ji greičiau tegali gyventi tik žmogaus smegenyse.

Jis nesitenkino tik žmonėmis; Leonardas skrodė gyvulius, kates, šunis, žebankštis, bezdžiones; skrodė net ir liūtą ir mešką, ieškodamas panašumų ir skirtumų tarp žmogaus ir keturkojų žinduolių.

Ir visa, ką jis rado, smulkiai nubraižė ir užrašė, kad paliktų gentkartėms. Meškos leteną Leonardas nubraižė taip smulkiai ir meistriškai, kaip joks kitas mokslininkas ligi šiol negalėjo nubraižyti.

Nesakau, kad Leonardas anatomijoje buvo pasiekęs tobulybės laipsnį, — ne! Čia ir ten jis padarė paklaidų, — rimtų paklaidų. Jis toli gražu neprilygo šių dienų anatomams. Bet jis buvo rimtas pradininkas, gilus žmogaus pažintojas.

VIII.

KAIPO SKULPTORIUS

Leonardas buvo skulptorius ir piešėjas-tapytojas. Skulptūroje jis ryžosi atlikti didį darbą, bet nepavyko ir nepavyko ne dėl jo priežasties.

Milano kunigaikštis Liudvikas Sforza davė užsakymą, kad Leonardas pastatytų jo tėvui, Pranciškui Sforzai, paminklą. Ilgai galvojęs, dailininkas pradėjo statyti tokį paminklą, kokio ligi tų laikų pasaulis nebuvo matęs. Jis nulipdė, iš molio ar kitokios medžiagos, milžinišką arklių su raiteliu. Arklys, pakilęs ant

paskutinių dviejų kojų, tarytum šoka į dangų, o ant jo sėdįs Sforza moja dideliu durklu priešui smogti.

Kai modelis buvo baigtas, kai formos paminklo nuliejimui paruoštos, stebūklingas kūrinys buvo išstatytas Milano aikštėje. Visi, kas šį darbą matė, stebėjosi jo didumu ir žodžiais neapsakomu dinamiškumu. Važiavo paminklo pamatyti iš arčiau ir iš toliau įvairių kraštų pasiuntiniai ir kiti, kurie domėjosi skulptūros menu. Kiekvienas, pamatęs Leonardo “vaiką,” sakė: stebūklingas milžinas. “Milžinu” šis darbas ir buvo pavadintas.

Tačiau, kai prisiėjo paminklą nulieti, valdžia, užimta ginklavimusi, karo reikalais, neturėjo užtenkamai metalo, neturėjo žalvario (bronzos), o jo reikėjo net 200,000 svarų. Ir taip didžiulis pasimojimas, kuriam Leonardas paaukojo daug jėgų ir laiko, likosi nebaigtas, ilgainiui jis sugriuvo. Pasiliko tik braižiniai muziejuose.

IX.

DA VINČI TAPYBA

Paišyba Leonardui buvo švenčiausias menas, aukščiausias menas. Paišybos mene jis iškilo į aukštybes ir pasiliko žinomiausiu.

Pasikalbėk šiandien su bet kuo, giliau apsišvietusiu. Jis gali nieko nežinoti, kad Leonardas mokslininkas, atlikęs didžiulių darbų inžinierystėje, technikoje ir žmogaus pažinime, tačiau jis žinos, kad Leonardas buvo garsus piešėjas-tapytojas. Suminėk “Paskutinę vakarienę” bei “Moną Lisą” ir jis tuojau suvoks, jog tu kalbi apie Leonardą da Vinči.

Besiginčydamas su ano meto poetais ir kitais meno meistrais, Leonardas primygtinai sakydavo, jog vaizduojamasis menas yra kur kas aukštesnis už poezijos ir skulptūros meną.

Pats būdamas skulptoriumi, jis teigė, jog *paišybinė kūryba yra daug sunkesnė, negu skulptūrinė*; dailininkui lengviau skaptuoti, kaip piešti.

Tačiau jis pripažino, jog skulptoriaus darbas yra “pastovesnis” ta prasme, kad skulptūra ilgiau atlaiko. Sakysime, granito ar marmūro biustas bei statula gali stovėti tūkstančius metų, kuomet paveikslas, nupieštas drobėje, tai padaryti vargiai begalės.

— *Paišyba — tikroji gamtos duktė, — sakydavo Leonardas.*

Paišybon įeina spalvų kompozicija, saulės šviesa, nakties tamsa, dargana, giedra, medžių, gėlių grožis, kalnai, klonys, plastika, — viskas ryškiai matoma ir jaučiama. Skulptūta gi „šalta“ ir ji negali stebėtojiui pasakyti to, ką pasako paišyba.

DAILININKO IŠSILAVINIMAS

Leonardas pripažino didelę reikšmę poezijai ir muzikai, kuri tuomet dar nebuvo pasiekusi dabartinio savo turinio ir formų, tačiau sakydavo:

“Akis duoda žmogui kur kas geresnę gamtos pažinimą, negu ausis. Tai, kas matoma, yra tikresnis, negu kas girdima. Žodiniame vaizdavime tegalima suteikti tik paskyri paveikslai, seką viens kitą. Na, o tapybiniame mene vienu kartu pasireiškia visi paveikslai, visos spalvos, besiharmonizuodamos viena su kita, kaip garsai viename akorde. Tapyboje, kaip muzikoje, harmoniją galima atlikti sėkmingiau, negu poezijoje. O kur nėra aukštesnės harmonijos, ten nėra aukštesnio grožio. Paklauskite išimylėjusio asmens, kas jam geriau patinka: jo mylimosios portretas ar apie ją aprašymas, — netgi jei tas aprašymas būtų atliktas vieno didžiausiųjų poetų. . .”

Jis, tačiau, reikalavo, kad dailininkas visų pirmiausiai privalo būti gerai apsišvietęs ir žinotų, ką jis nori atlikti, pirmiau, negu pradės piešti paveikslą.

Leonardas sakydavo: ir ne dailininkas turi teisę kritikuoti meno kūrinį, o kūrinio autorius privalo kantriai kritikos išklaudyti. Jei jis mato, kad kritikoje yra gerų, teisingų pastabų, — jas priimti. O jei suras, kad kritika nepagrįsta, — nususukti ir dirbti savo darbą.

Jis sakė:

“Artistas, kuris neabejoja, labai mažai teatsiekia. . .”

Jo patarimas dailininkams:

“Atsiminkite, veiduose, kuriuos jūs piešiate, privalo būti tokia emocija, jausmas, idant stebėtojiui atrodytų, kad jūsų paveikslas gali priversti mirusius juoktis arba verkti. . .”

Jis nurodė: galvoti, mąstyti, koncentruotis daug geriau sekasi mažame kambaryje, negu dideliame, bet dideliame smagiau dirbti.

— *Mokykis, nuolat mokykis, — patarė jis.*

— *Niekad nebandyk imituoti, pamėgdžioti kitus. Mokymasis jaunina žmogaus sielą. . .*

Ką Leonardas davė paišybos menui?

Jis davė naują būdą piešimui. Jis atrado naują techniką, — šešelio ir šviesos subendrinimo, suharmonizavimo, taipgi perspektyvos mokslą. Jis sužmogino vaizduojamąjį meną. Pirm jo piešti portretai buvo bejausmiai, be-sieliai, negyvi.

MADONNA LITTA

Gerai pažindamas žmogaus anatomiją, giliai išstudijavęs gamtą, Leonardas, nežiūrint, ką jis piešė, šventuosius ar pasauliškius, augalą ar uolą, davė savo vaizdui sielą, gyvybę, jausmą. Niekur ne peršviesu, niekur ne pertamsu. Į jo kūrinį žmogus gali žiūrėti ir žiūrėti ir vis daugiau norėsi žiūrėti. Jis davė neiškraipytą, tikrą žmogų drobėje.

Leonardas buvo realistas.

Kaip muzikos malonūs garsai žmogaus klausysenoje yra saldūs, taip Leonardo paišybos bruožai, šešėliai ir šviesos ir spalvos. Jie žavi žmogaus žiūrą ir sielą, niekad nepavargindami.

Michaelangelas ir Rafaelis, — jaunesni už Leonardą jo amžininkai, — garsūs ano meto menininkai, nemažai pasinaudojo Leonardo šešelio ir šviesos mokslu, taipgi gamtos ir žmogaus pažinimu.

Jeigu Michaelangelą ir Rafaelį galima vadinti renesanso žvaigždėmis, tai Leonardas buvo saulė.

IŠLIKUSIOJI LEONARDO TAPYBA

Nedaug teišliko Leonardo paišybos kūrinų, — tik apie puskapis, — bet ir tie “išsimėtę” po pasaulį. Du yra Lenigrado Armitaže, kiti Italijos muziejuose, kiti Louvre (liu'vr) muziejuje Francūzijoje.

Mokslinių braižinių yra išlikusių šimtai — daugiausiai jų šiuo metu yra Anglijos muziejuose.

Trumpai pakalbėsime apie pačius svarbiausius kūrinius, kurių yra du: “Paskutinę vakarienę,” esančią Milane, ir “Mona Lisą”—Louvre muziejuje.

Netoli karališko palociaus Milane stovėjo Santa Maria delle Grazie bažnyčia, o prie bažnyčios — dominikonų ordino vienuolynas, klioštorius.

Kunigaikštis Sforza panorėjo, kad Leonardas nupieštų vienuolyno valgomajame ant sienos “Paskutinę vakarienę,” pasakišką vakarienę, minimą “Naujajame testamente,” — vakarienę, kurią neva Kristus valgė su savo mokiniais paskutinį kartą.

Dailininkas ėmėsi darbo. Sakoma, jis šį kūrinį piešė per aštuonerius metus, — nieks tikrai nežino. Tačiau nereikia manyti, kad jis dirbo prie jo dieną iš dienos, — ne! Artistas ne kasdien turėjo “pašaukimo” piešti. Leonardas kai kada dirbdavo prie paveikslo be pertraukos po kelioliką valandų, pamiršdamas ir valgyti, o kai kada nepaimdavo tepuko į rankas per ištisas dienas ir net savaites.

Jis daug galvojo. Daug laiko praleido, ieškodamas tinkamų tipų savo apaštalamis ir pačiam Kristui.

IEŠKOJIMAS JUDOSIAUS

Atsiminkime: dailininkai, piešdami šventuosius ar prakeiktuosius, jiems tipus renka iš gyvų žmonių. Pavyzdžiui, belgas Rubens aniuolėliams tipais, be kitko, naudojo savo vaikus.

Leonardas ryžosi padaryti “Paskutinės vakarienės” dalyvius paprastais, tikrais, gyvenimiškais žmonėmis ir kiekvienam iš jų duoti toje dramoje savotišką, originalų charakterį ir rolę. Kai dailininkas surado asmenį,

tinkamą kuriam apaštalui, pirmiau nubraižė jo veidą ir galvą popieriuje, gerai išstudijavo ir tik tuomet drįso apgalvotai įpiešti sienon, savo paveikslan, pastatant, kur jis priklausio.

Sunku dailininkui buvo surasti tipas Judošiui, vienam vakarienės dalyvių, kuris neužilgo veidmainingai pabučiuos Kristų, išduodamas jį priešui.

Leonardas ėjo į tuos Milano rajonus, kur nerštėjo kriminalistai, ir juos studijavo. Jis ėjo į karčiamas, lindo į tamsius užkampius, į gemblerystės lėndynes; jis ėjo į teismus, kur kriminalistai, — melagiai, išdavikai, dvi-veidžiai, — kai kada pakliūva. Jis vis ieškojo tokio tipo, kuris jo paveiksle atvaizduotų būsimoms žmonijos gentkartėms tai, kas yra žmoguje veidmainingo, bjauraus, šlykštaus, baisaus, bet tuo pačiu kartu, kad būtų galima į tą paveikslą žiūrėti, jį studijuoti. Nes gi Judošius paskutinėje vakarienėje jo draugams dar atrodė geru žmogumi, Kristaus mokinium, Kristui ištikimu! Kai Kristus pasakė, “Vienas jūsų mane išduosite,” Judošius darė viską, kad neatrodytų tuo “vienu”; Jis slėpė tai, kas darosi jo viduje! Jis malšino savyje godumą ant pinigų ir visą baisią niekšystę!

Supraskime: Judošius yra skirtingos rūšies kriminalistas nuo žmogžudžių bei plėšikų. Gerai matome, kaip mūsų krašte šių dienų Judošiai atlieka “savo pareigas” darbininkų judėjime. Jie nusiduooda ištikimesniais už ištikimiausius darbininkų judėjimo veikėjus, nuoduooda geriausius pastarųjų draugus. Tačiau, tuo pačiu kartu, jie šniukštinėja ir slapta skundžia priešui. Ilgainiui atsistoja viešumon, — teismo salėje ar kur kitur, — ir savo auką “pabučiuoja”!

Judošiaus tipo beieškodamas, Leonardas praleido daug laiko, gi vienuolyno vadovybė degė noru, kad artistas juo greičiau paveikslą baigtų!

Vienuolyno perdėtinis, Vincenzo Bandello, įskundė Leonardą kunigaikščiui, kodėl artistas greičiau nebaigia paveikslo. Kunigaikštis Leonardą barė, primindamas jam, kad klioštoriaus perdėtinis jį slapta skundžia.

—*Jūsų ekselencija,* — atsakė Leonardas Sforzai, — *jeigu klioštoriaus perdėtinis mane jums slapta skundžia, tai aš jį patį nupiešiu Judošiumi ir įdėsiu paveikslan! . .*

Na, ir po to žmonės juokaudavo, kad Judošiaus vietą "Paskutinėje vakarienėje" užėmė klostoriaus perdėtinis.

Kristaus veido artistas pilnai neišbaigė.

"PASKUTINĖ VAKARIENĖ"

Kas gi "Paskutinėje vakarienėje" yra tokio įdomaus? Vyriausiai: žmonių tipai, charakteriai, jų pozos, jų minos; kiekvienas jų tipiškas, gyvas, vilkįs skirtingą kostiumą. Visa trylikos asmenų grupė tobulai, simetriškai suderinta; vyrauja ritmas; meistriška paveikslo schema, dinamiškumas, proporcija; taisyklinė kompozicija.

Stalas, aplink kurį apaštalai su Kristum sėdi, yra paimtas iš to paties klostoriaus valgomosios. Vakarienė vyksta tame kambaryje, kur valgydavo vienuoliai: matosi jo sienos, lubos. Toliau, už stalo, kambario gale — trys langai, o pro juos toli, toli matytis žali laukai ir uolos su neišmatuojama mėlyna dausa. Stalas apdengtas balta staltiese; ant stalo lėkštės, peiliai, taipgi paimti, nupiešti nuo tų, kuriuos naudojo vienuoliai.

Viskas labai paprasta.

Apaštalai — gyvenimiški žmonės. Jie sujudę. Išgąstingai tariasi, kas, kuris iš jų išduos Kristų? Ar tai galimas daiktas, kad jų tarpe, prie šito stalo sėdi išdavikas?! O išdavikas sėdi, jis niūriau, tamsiau nupieštas; jis, pasirėmęs dešiniąja ant stalo, užsilaiko ramiau, nes jis žino, kad jis tai padarys; jis — Judošius, Judas Iskarijotas!

Piešinyje nėra jokių cackų, nėra žibučių, nėra blizgančių spalvų, kurios tik neištobulintam skoniui sudarytų grožį. Menas, dailė, atsiminkime, glūdi ten, kur viskas dvelkia paprastumu, natūralumu, realumu, o ne mandravimais bei "pazalatinimais."

Sakoma, neužilgo po to, kai paveikslas buvo gatavas, toje miesto dalyje, kur yra klostorius, įvyko potvynis, pakenkęs "Paskutinei vakarienei."

Be to, Leonardas šiam paveiksliui naudojo savotiškus naujus dažus, kurie buvo nepatvarūs. Po tūlo laiko, Leonardui mirus, paveiksle kai kur pasireiškė blukimas; reikėjo tai užtūšuoti, reikėjo taisyti. Iš viso paveikslas buvo atnaujintas per du kartus. Tai kenkė Leonardo vardui. Tai kenkė jo didžiam kūriniui.

XI.

"MONA LISA"

Prieš savo gyvenimo saulėleidį Leonardas atliko kitą didį darbą, pasilikusį žemčiūgu jo darbų grandinėje. Jis nupiešė vienos miestietės portretą, šiandien užimantį pirmąją vietą visame paišybos mene.

MONA LISA

Florencijoje gyveno moteriškė, vardu *Mona Lisa* (La Gioconda), kurios vyras buvo vertelga. Ji buvo virš 25 metų amžiaus, kai artistas pradėjo piešti jos portretą. Kai baigė, ji buvo arti 30 metų, — piešimas užėmė apie ketveris metus.

Leonardas išsirinko eilinę miestietę, kai tuo pačiu kartu jis galėjo piešti portretus grafienų bei kunigaikštienų, jo maldavusių jas piešti. Mona Lisa nebuvo jokia gražuolė. Ji buvo vidutinio grožio moteris. Tačiau, dėka Leonardo genialumui, jos vardas ir atvaizdas pasiliko nemirštamasis, kaip ir paties artisto. Šiandien "Mona Lisa" Louvre muziejuje laikoma brangiausiu turtu.

Kodėl jis šią moteriškę ryžosi įamžinti? Nieks nežino. Kai jis jos portretą piešė, buvo paleista paskalų, būk tarp juodviejų esą "kas tai tokio artimesnio." Tai buvo, veikiausiai, plepalai, kokių pikti liežuviai, kaip seniau, taip ir nūnai, dažnai nuverpia. Tūli teigia, jog artistas šiame kūrinyje siekėsi įamžinti savo motiną.

Leonardas prie šio portreto dirbo rūpestingiau, negu prie bet kurio kūrinio. Jis čia įdėjo viską, ką geriausio turėjo.

Jis piešė tik debesuotomis, darganotomis bei lietingomis dienomis, nes saulėta, ryški šviesa, sakydavo jis, portretams piešti netinka. Visa jo tapyba, beje, turi tamsų atspalvį.

Šiame kūrinyje jis paliko ne tik Mona Lisos veidą su visais smulkiausiai pažymėtais bei bruoželiais, o ir jos sielą; taip pat ir savo paties sielą.

SIELOS PAVAIZDAVIMAS

Kai kada artistas, besiryždamas išgauti iš jos tai, ko norėjo, pasikviesdavo poetus, kad jis skaitytų klasikinius eilėraščius; pakviesdavo muzikantus, kad jie skambintų jo paties padirbtais instrumentais; kad su muzikos pagalba būtų galima išgauti iš žmogaus tai, ko kitaip nėra galima.

Ji sėdėjo, pozavo, o jis vis piešė.

Prie šio portreto dirbdamas, artistas, atrodė, semiasi iš paties darbo daugiau energijos, ūpo, talento, negu galėtų pasisemti iš energija tryškančio fontano. Kai Mona Lisa būdavo pavargusi ar susirūpinusi, jis atsisakydavo piešti. Jis dabojo, kad ji būtų natūrali, rami ir tam pasiekti naudojo visokius priemonės.

Plaukai jos tamsūs, perskirti ties galvos viduriu, nusileidę abiem šonais ant pečių; veidas atrodo truputėlį pailgas; kakta aukšta ir plati. Kaklas normalus, proporcingas. Bet ant kaklo — jokio poterėlio, jokio žibučio!

Jos suknelė tamsoka, griežtai uždengianti krūtis. Rankos laisvai sudėtos priešakyje, — nemažos rankos, gražiais pirštais, o ant jų jokio aukso, jokio deimanto.

Ji sėdi ramiai. Jos veide lyg ir rūsi, daugiau jaučiama negu regima, lengvutė šypsenos liepsnelė. Paveikslas — portreto — fone tamsiai žaliuojąs gamtovaizdis su upokšniais, su keleliais, su uolomis.

Atrodo, jei asmuo ilgai šį portretą stebėtų, pamatytų Moną Lisą kvėpuojančią, pulsuojančią, gyvą!

Šiuo savo kūriniumi Leonardas apvainikavo moters grožį ir įamžino savo darbus, savo kūrybą. O kitiems dailininkams paliko pavyzdį, kaip piešti portretus.

XII.

Tokis buvo žmogus, kurio 500 metų gimimo sukaktį minime šiomet!

Savamokslis genijus. Daug didžių darbų pradėjęs, nedaug jų teuzbaigė, nes ryžosi pasiekti tobulybės viršūnę, kuriai nėra galo.

Per visą gyvenimą sunkiai dirbo. Medžiaginių turtų nesiekė ir jų nesukaupė. Atžagariai: visuomet gyveno trūkumuose.

Leonardas, kaip ir kiti anų laikų didieji menininkai, tarnavo ištivirkusiems, savanau-diškiems tironiškiems valdovams, kurie nebuvo verti jam vandens stiklinės paduoti. Bet jis buvo priverstas jiems nuolankauti, prieš juos žemintis.

Aras lenkėsi prieš uodus!

Jei Leonardo raštai, jam gyvam esant, būtų buvę atspausdinti, inkvizitoriai jį būtų sudeginę ant laužo, kaip eretiką. Bet kadangi tai nebuvo padaryta, tai katalikų dvasiškija pasigavo jį kitokiu keliu: kai jis sirgo, buvo bejėgis, prigundė parašyti testamentą, kad jo palaikai būtų palaidoti religiška. Taip ir buvo padaryta. Šiandien nieks tikrai nežino, kurioje vietoje ilsisi Leonardo kaulai.

Skaitykime sau laime tai, kad mes, gyvendami šalyje, kuri pasauliui buvo dar nežinoma, kai Leonardas gimė, nors paviršium susipažįstame su tūlais jo gyvenimo ir kūrybos bruožais!

LEONARDO PAIŠYBOS KŪRINIAI

1. *Autoportretas* — Karališkame palociuje, Turine.

2. *"Madonna Benois" ir "Madonna Litta"* — Armitaže, Leningrade.

3. *Apreiškimas* — Louvre muziejuje.

4. *Garbinimas Išmitingųjų* — Uffizi galerijoje, Florencijoje.

5. *Šventasis Jeronimas* — Vatikane, Romoj.

(Taša ant 115 pusl.)

LITERATŪROS APŽVALGA

HOWARDO FASTO "SPARTAKAS"

Vienas pažangiųjų Amerikos jaunesniosios kartos rašytojų yra *Howard Fastas*. Tai energingas ir gana darbštus vyras, suspėjęs parašyti jau suvirš tuzino didesnių ar mažesnių knygų bei novelių. Jis rašė trumpų apysakų, vaikams pasakėčių, istorinių traktatų, kritikos apie literatūrą ir realizmą, suredagavo Tomo Paine, Teodoro Dreiserio ir kitų šio krašto klasikų rinktinius raštus, etc. Be rašytojavimo, Howard Fastas yra dar stipriai atsirekomendavęs, kaip taurus visuomenininkas ir pažangus politikas. Jisai yra dažnas politinės arenos dalyvis.

Rašytojas juk yra gyvas žmogus, o ne kokia bokšte gyvenanti esybė, todėl jam negali nerūpėti visuomenės reikalai. Didysis rusų tautos rašytojas Maksimas Gorkis yra pasakęs, jog "Rašytojas negali būti vien tik literatūros žmogus ir daugiau niekas. Jisai yra asmenybė, aktingas, energingas dalyvis visose jo šalies gyvenimo fazėse." Dėl šios tai visuomeninės veiklos Howard Fastas 1950 m. buvo per tris mėnesius kalintas, nes jisai atsisakė atlikti grupei raganų medžiotųjų politinę išpažintį!

Praeitų metų pabaigoje Howard Fastas išleido paskutinį savo kūrinių-novelę — "Spartaką." Išleido, skaitytojų padedamas, patsai autorius, nes nei vienas profesionalis leidėjas nesutiko jo darbo išleisti. Regimai, nenorėjo be reikalo "šunų lodyti," ir kartu, aišku, — bandė izoliuoti pažangų rašytoją nuo skaitytojų minios.

"Spartako" istorinė raida prasideda apie 70 metų prieš mūsų erą (B. C.), kai Roma buvo galingiausia pasaulio valstybė, apjuosusi savo galia bei legionais kone visą žemės rutulį. Roma valdė žiauriai, kietą patricijų ranką juto desėtkai milijonų pasaulio piliečių ir šimtai tūkstančių vergų. Kelis lygiai kartus vergai bandė sukilti ir nusikratyti slėgiančią Romos ranką. Tačiau jų pastangos neatnešė laimėjimo ir tūkstančiai vergų už herojišką drąsą užmokėjo savo krauju. Vienam tokių

sukilimų vadovavo gladiatorius *Spartakas*, subūręs į sukilėlių gretas apie 50,000 savanorių, daugiausiai vergų bei gladiatorių. Šis sukilimas dūravo per keturis metus, kurio eigoje žuvo desėtkai tūkstančių Romos legionierių, geriausių pasaulio karių. Romos valdovai ne be pagrindo išsigando; vergai juk galėjo sugriauti net galingąją Romos imperiją ir, vietoje vergų, cirko liūtams sušerti pačius patricijus. Jie dėl to sumoblizavo 75,000-čių kariuomenę, jie parsigabeno net Afrikos legionus, ir tos milžiniškos ginkluotų vyrų minios priešakyje pastatė geriausią to meto karininką, sumaningiausią karo vadą — generolą *Crassusą*. Prieš tokį antpuolį suvargusi ir menkai ginkluota verų minia neatsilaikė. Daugybė jų žuvo nelygioje kovoje, o kurie pateko nelaisvėn — daugiausiai buvo nukryžiuoti. Appijaus vieškelis* (Via Appia) nuo pat Romos iki Capua miesto buvo nustatytas kryžiais, ant kurių kabėjo paukščių apdraskytos sukilėlių liekanos. Gyvą žmogų nukryžiuoti, buvo baisi kryžiuojamam kančia. Tai buvo daroma todėl, kad įbauginus kitus vergus ir atgrasinus juos nuo sukilimo. Lavonai kabėjo ant kryžių tol, kol supuvę kūno liekanos pačios nukrito žemyn. Pūvančių lavonų tvaikas buvo neapsakomas, o juk tokių nukryžiuotų vergų tik palei vieną Appijaus vieškelį buvo apie 7,000!

Kartu su vyrais sukilime dalyvavo ir jų moterys bei vaikai. Laimėję lemiamąjį mūšį, romėnai pasigrobė apie 22,000 moterų ir vaikų. Pusę to skaičiaus, kaip karo grobį, vadai atidavė kariams, o likusią dalį — pardavė vergijon.

Spartakas buvo traktietis (graikas), kurio tėvas ir tėvukas taipgi buvo vergais. Jį dar visai jauną, grandiniais sukaustytą, išvarė iš jo tėvynės ir jam teko kentėti Nubijos bei

*) Appijaus vieškelis buvo pradėtas statyti 312 m. prieš mūsų erą, kai Romos konsulu buvo Appius Claudius Caesus. Kalbamasai vieškelis ėjo nuo Romos pietų kryptim per Capua iki Brundisiumo. Tai buvo tvirtas didelių aštuonkampių vulkano lavos bloką grindinys, kurio atskiros dalys išliko net iki šiol.

Arabijos aukso kasyklose, Ispanijos sidabro kasyklose, Afrikos geležies urvuose, Kaukaze ir kitose vergų kankinimo vietose. Gyvenimo sąlygos jam visur buvo lygiai sunkios, varovai visur buvo vienodai žiaurūs. Spartakas buvo ne tik labai stiprus, bet ir atkaklus, savo valdovams nenuolankavo. Dėl to jam prievaizda, už pasipriešinimą, akmeniu nosį sutreškė ir mirties jis išvengė tik dėl to, kad romėnas, Capua miesto gladiatorių mokyklos savininkas—treniruotojas *L. Batiatus*, jį nupirko ir padarė "laisvu" gladiatorium. Mat, tuo metu romėnai pirkdavo stipraus kūno vergus, juos išlavindavo ir vėliau parduodavo bile kam, kas tiktai norėdavo matyti gladiatorių kovą. O tokios kovos buvo gana žiaurios, dažniausiai baigdavosi mirčia. Buvo vartojama peiliai, kardai, durklai, šakės ir kiti žudymo įrankiai. Kaikada išlikusį gyvą gladiatorių kareiviai jietimis subadydavo, kad tik geriau pasotinus kraujo ištroškusių ir moraliai išgverusių romėnų apetitus. Tokios gladiatorių kovos eidavo ne tik viešose cirko arenose, bet ir privačiuose ringuose.

Skitrumas tarp aktualaus vergo ir "laisvo" gladiatoriaus buvo tik tokis, kad pastarajam nereikėjo jokio darbo dirbti, o tik treniruotis ir visuomet būti pasiruošusiam mirtinai kovai su kitu savo draugu—gladiatorium. Žinoma, gladiatoriai gaudavo ir geresnį maistą, negu vergai, nes tik stiprius vyrus arenai ir tesamdydavo. Be maisto, gladiatoriaus savininkas duodavo jam dar ir moterį—vergę už sugulovę, kad tasai būtų, kol gyvas, visa kuo patenkinamas ir gerai kovotų. Tokiu sumetimu ir Spartako savininkas Batiatus davė jam vokietę vergę Variniją už sugulovę, kurią jis pamylėjo ir sukilimo metu paėmė sau žmona. Kartu su savo vyru dalyvavo sukilime ir Varinija.

Spartakui, esančiam Batiatuso mokykloje, irgi teko aug kartų arenoj kautis. Jisai buvo nekartą ir skaudžiai sužeistas, bet jo natūralaus vikrumo dėka, jam vis pavykdavo mirtino smūgio išvengti. Kartą jisai buvo suporuotas kovoti su savo draugu Afrikos negru, kad patenkinus sadistines aistras dviejų Romos išlepėlių vyrų ir išgverusios moteries. Negras, iššauktas arenon, atsisakė kautis su Spartaku, o jo vietoje — puolė ložėje sėdinčius apygirčius "svečius," kurie buvo tuodu gladiatoriu nusipirkę. Tranzakcijos sąlygos: abu gladia-

toriai turi kovoti iki mirties, o jei kuris išliks gyvas — tą kareiviai pribaiigs. Šis nelauktas "svečių" puolimas sukrėtė visą gladiatorių stovyklą, todėl jos savininkas Batiatus, norėdamas gladiatorius nubauti, įsakė vieną jų kitų akyvaizdoje gyvą nukryžiuoti. Tuomet Spartakas, negalėdamas pakešti šio smūgio, suorganizavo kitus savo draugus ir jie sukilo. Pirmame susirėmime jie nugalėjo juos saugojančių kareivių kuopą ir pastarųjų ginklais apsišarvavę — sumušė jau ir daug stipresnius kariuomenės dalinius, išsiųstus sukilėlių malšinti. Spartakas pasirodė geras strategas ir sumanus karo vadas, todėl buvo visų mylimas ir gerbiamas. Sukilėlių skaičius kasdien vis didėjo, kol jų kariuomenė tapo tikrai pavojinga Romos viešpačiams. Maisto ir ginklų jie gaudavo iš nugalėtų legionų bei nuniokotų patricijų dvarų.

Autorius labai vaizdžiai piešia gladiatorių kovas, parodo skurdų vergų gyvenimą ir nežmonišką žiaurumą bei ištvirkimą valdančiųjų Romos klasių. Patricijų luomas kone visas buvo politiniai ir moraliniai iki pat jų kaulų smegenų supuvęs, korupcijos kirmino suėstas.

Tačiau kaikuriais autoriaus teigimais vis dėlto tenka suabejoti. Santūrumas literatūroje yra didelė rašytojo dorybė. Perdėjimas griauja ne tik faktinąją tiesą, bet ir patį vaizduojamąjį meną, daro jį neįtikinamu, melodramatišku. Autorius kiekvienoje situacijoje privalo likti ištikimas *tikrovinio* meno pradams. Kuo, pav., galima pateisinti tokį Spartako poelgį? Kai jam, kaip ištikimam karo vadui, jo draugai dovanoja puikų arabiškos veislės žirgą, tai jis, padėkojęs už dovaną, tuoj pat žirgą kardu nuduria. Tai nebuvo reikalinga Spartako drąsos įrodymui; jis tai pilnai įrodė kovos metu. Prižištą nekaltą gyvulį bile kas gali nudurti. Gi Spartako pasiteisinimas, būk: "Jei mūsų laimėsime, turėsime arklių, kiek tik norėsime, o jei pralaimėsime — mums jie bus nereikalingi," yra suvis be pagrindo ir be logikos. Tai panašu Gogolio aprašomiems senųjų amžių šiečės kazokams, kurie besiruošdami karan sudaužydavo ne tik buto baldus, bet ir valgomuosius indus, o sugrįžę — viską iš naujo kurdavo, ar gyvendavo be jų.

Arba, kodėl romėnų vyriausias karo vadas, gen. Crassus, suradęs priešą stovykloje tik ką po gimdymo esančią žuvusio Spartako žmoną Variniją, tuoj ją "įsimyli" ir pasiima į savo

namus, augina jos kūdikį, apstato ją tarnaitėmis, aprenkia šilkais ir apkrauja deimantais, nors bėgantis iš jos krūtų pienas bjaurioja brangias sukneles? Tai neįmanoma. Gi kitas senbernis, suktas ir be sąžinės kyšininkas senat. Gracchus, turįs daugelį vergių-sugulovių, *nei nematęs* Varinijos ją taip beprotiškai "įsimyli," kad siūlo gen. Crassui didelę pinigų krūvą už ją, o kai šis Varinijos neparduoda, — nusamdo tūlą valkatą, kad tas ją nuo Crassaus pavogtų. Kai šis atveda pavogtą Variniją su kūdikiu į Gracchus namus, tai jis duoda jai pinigų ir išsiunčia iš Romos. Ji nuvyksta šveicarijon, ten išteka už kito vyro ir laimingai gyvena. O senatorius Gracchus, norėdamas išvengti gen. Crassuso keršto, — kardu nusiduria. Tokio altruizmo iš aferisto ir ciniko Gracchuso tikėtis negalima!

Arba ir vėl, kaip galima patikėti, kad ir šitokių apizodu: Kultūringa, išmokslinta ir graži partacijų dukra Helena nei iš šio, nei iš to, spjovusi gen. Crassui veidan išvadina jį kiaule, o kai tas už tokį įžeidimą ją apmuša, — ji, visai saldžia mina, atlieka su juo lyties aktą. Baigęs, Crassus ją klausia: "Ar tai to tamsta norėjai?" Tai netikroviška! Tokiais išpūstais efektais gali operuoti tik kokis nors fantastinės novelės autorius, kaip, pav., Jules Verne, kurio personažai gali atkabinti vagonus bėgančio garvežio, vėjinėm rogėm gali greičiausiai traukinį pralenkti, nuo degančio laužo (fanatiškos minios apstoto) surištą auką-moterį pavogti ir tt. Bet Howard Fasto kūrinys yra realistinis, visuomeniniai istoriniai romanas, pagrįstas žinomais daviniais, o ne fantazija, todėl jisai, efektų dėlei, negali konkuruoti su Jules Verne ar kuriuo kitu fantastu. Tokie melodramatiški triukai istoriniai motyvuotam kūriniai netinka; tai tiesos žalojimas.

Tačiau nežiūrint kaikiurių silpnųjų, perdėjimų bei nereikšmingų smulkmenų gausumo, Howard Fasto romanas vistiek yra monumentalės vertės kūrinys, nes jis pavaizduoja įdomią istorinę epochą, turinčią nepaprastai didelės reikšmės tolesnei visos visuomenės raidai. Dėlto netenka stebėtis, kad "Spartakas" taip sudomino viso pasaulio literatūrą mėgiančius skaitytojus.

Dr. A. Petrika

Ateitis

Žiedus alyvų taip kaip iš dyvų
Mėnuo nušviečia toks gražus,
Į nakties tylą širdis prabyla
Tik per atodūsius mažus.

Bet tarp ramumo, daug yr' žiaurumo,
Daug yra baimės ir kančių,
Darbų žalingų ir neteisingų,
Širdis žmonijos draskančių.

Mirtis puotauja, kai tranų sauja
Besimaitina žmogiena;
Pagiežą sėja, taip praturtėja,
Kai vargšai žūsta kas diena.

Santaikos tylą, ramybės bylą
Žudikai sutrempia purve,
Karo jie geidžia, netiesą skleidžia,
Kad turtais apipilt save.

Tiesą užstato, taip pakavotą,
Bujoja spėkos tamsumos;
Ji taip paminta, melais supinta,
Sunku jai kilt iš gilumos.

Betgi jos spėką į patį nieką
Dar neįstengė nieks pakeist,
Patamsį juodą įveiks kai gruodą
Saulė pradedanti įkaist.

Taip pamylėtos, dienos saulėtos,
Klestės gyvenimas brangus,
Noras gerovės, audra naujovės
Partrenks savanaudžius spangus.

V. Žilvitis

LEONARDO DA VINČI

(Taša nuo 112 pusl.)

6. *Uolų Panelė Nekaltoji* — Louvre muziejuje.
7. *Izabelė iš Este'so* — Louvre.
8. *Marija su Jėzumi ir šv. Ona* — Louvre.
9. *Leda su gulbinu* — Borghese galerija, Romoje.
10. *Šv. Jonas Krikštytojas* — Louvre.
11. *Bacchus* — Louvre.
12. *Panelė ant svarstyklių* — Louvre.
13. *Šventoji Ona* — Louvre.
14. *"Paskutinė Vakarienė"* — Santa Maria delle Grazie, Milane.
15. *Mona Lisa* — Louvre.

KODĖL REIKIA PAŽINTI TIKĖJIMĄ

SVIETO PEREIGA

Neapsišvietę žmonės labai menką, miglotą ir dažnai net atbulą turi supratimą apie savo tikėjimą. Jiems 1229 metais uždraudė skaityti Senąjį ir Naująjį testamentą, ir jie bijo nagrinėti tai, į ką tiki.

Bet randasi ir taip vadinamųjų "apsišvietusių," kurie neva netiki, bet ne ką daugiau prašokę žinojime už tikinčiuosius. Jie netgi pasididžiudami dažnai išsireiškia, kad tikėjimas jiems mažiausia apeina, ir jie tuo visai nesirūpina. Todėl nenuostabu, kad jiems mirus, juos dažnai aprūpina, už jų paliktus pinigus, tikėjimu. . .

Ar galima nesirūpinti, ignoruoti ir nutylėti apie religiją, kurios vadovai laiko milijonus žmonių apakinę protinėje vergijoje, kurie absurdiškomis savo dogmomis ir netolerantiškumu niekina, apgaudinėja ir žemina žmogų ir jo prigimtį, kurie skverbiasi auklėti ir vadovauti jaunimą, kad suparalyžavus jo jauną protą, kuris turėtų vystytis sveikai, savarankiškai ir kritiškai?

Visoki bažnyčios tarnai bei dvasiškiai pašėlusiai geidžia *ne dangiškų, bet žemiškų gerybių*, kaip tai: žemių, palocių, nuosavybių, pinigų, automobilių ir kitokių turtų. Jie visokiais būdais, visokiomis priemonėmis graibsto iš suklaidintų žmonių pinigus, meškerioja testamentus (ypač ligonių); jie verčiasi prekyba ir spekuliacija, nemokėdami valdžiai taksų. Jiems bažnyčia yra jų ambicijų ir biznio vietovė.

KRIKŠČIONYBĖ

Dabar labai madoje visur dangstyti krikščionybę, todėl apie ją ir pakalbėsime, nekliudydami Senojo testamentu.

Krikščionybės pradžia labai miglota, neaiški, legendariška ir pilna prieštaravimų.

Pirm krikščionybės užsimesgimo, pas žydus viešpatavo baises vargas, skurdas, priespauda ir, virš visko, neapsakomas tamsumas. Todėl jų tarpe priviso daug visokių burtininkų, kurie tuomet vadinosi *pranašais*.

Visi tie burtininkai pranašavo žydams išsivadavimą.

Evangelijos (jų 50), kuriomis remiasi krikščionybė bei katalikybė, prieštarauja viena kitai. Jos buvo daug kartų perrašinėtos. Vertėjai ir perrašinėtojai jas vis gerino, išgalvodami naujus pridėklus.

Anglų mokslininkų grupė (1925 m.) ir Amerikos Chicagos universiteto teologai (1948 m.) studijavo ir tyrinėjo Naująjį Testamentą. Surinkta 4,000 rankraščių, nejaunesnių 1,000 metų ir apie 20,000 armenų, koptų, siričių, graikų, lotynų kalbomis rankraščių, vėliau parašytų. Tuose vėlesniuose rankraščiuose surasta apie 50,000 klaidų. Daug vietų vėlesni rankraščiai nesutinka su pirmaisiais.

Dėl evangelijose prieštaravimų, mes turime tiek pridgusių skirtingų krikščioniškų sektų, kiek grybų po lietaus.

Kristaus buvimas niekur nėra svietiškoje istorijoje užrekorduotas.

XVIII amžiaus francūzų garsus rašytojas, filosofas, poetas, literatas, istorikas, teologas *Voltaire* pažymi, jog ir kiti mokslininkai stebisi, kad apie Kristų nėra nė žodžio, kad jo nemini istorikas Juozapas, kurio tėvas turėjo būti kaip tik amžininkas Jėzaus stebuklų. Juozapas (istorikas) buvo Erodo žmonos giminaitis, buvo geriausias žydų istorikas, viešpatavęs, kurį gerbė ir romėnai ir graikai. Jis savo istorijoje aprašo mažiausias smulkmenas Erodo viešpatavimo ir nė žodžio nemini apie Kristaus gyvenimą ir mirtį. Tasai istorikas, kuris pažymi visus karaliaus Erodo žiaurumus, nieko nesako apie kūdikių skerdynes. Juozapas nieko nesako ir apie stebuklingą žvaigždę, atsiradusią Kristui gimus. Jis niekur nemini apie tokį stebuklą, kaip kad tamsuma per tris valandas apsupo visą žemę dienų metu, kada mirė "Išganytojas," kad atsidendė tuo metu kapai ir daug teisingų prisikėlė iš numirusių (skait. prof. V. Dubo "Voltaire").

Ir ne tik žymiausias žydų istorikas Juoza-

pas, bet ir romėnų istorikai nieko nekalba apie visus tuos nepaprastus stebūklus. O juk ir Roma per tris valandas turėjo paskęsti tamsumoje (dienos metu). Toks nepaprastas apsimėšimas turėtų būti pažymėtas Romos ir kitų tautų metraščiuose.

Labai svarbu žinoti ir tai, jog *pirmieji krikščionys nelaukė Kristaus dievu iki 325 m.* Tik 325 metais Konstantinas sušaukė susirinkimą Nikėjoje (prie Konstantinopolio) ir ten pirmu kartu, po ilgų ir karštų ginčų, nutarta 299 vyskupu, kad "Jėzus yra vienintėlis Dievo sūnus, Tėvo substancijos, Dievas, kilęs iš Dievo, šviesa iš šviesos, tikras Dievas ir tikro Dievo, lygus Tėvui."

Tokiai "rezoliucijai" (nutarimui) priešinosi 2,000 kunigų, vadovaudamiesi būk Kristaus šiais žodžiais: "Mano tėvas yra didesnis už mane." Bet ortodoksiški vyskupai laimėjo, vadovaudamiesi šiais būk Kristaus žodžiais: "Mano tėvas ir aš, mes esame tas pats."

Jei tikėti evangelijomis, tai Jonas apkrikštijo (palaimino) patį Kristų—dievą Jordano upėje. Taipgi Jonas turėjo ir savus mokinius, kurie įsikūrė Arabijoje, Jeruzalės kaimynystėje; Jėzaus mokiniai nuėjo savo misijoms kitur. . . Kristus nieko nebuvo krikštijęs, jis pats buvo pirmiausia krikštytas žydiškai — apipiaustymu. O apaštalas Povilas kalba prieš Kristaus dieviškumą; viename romėnams laiške jis Kristų vadina griešnu žmogumi: "Mirtis viešpatavo dėl vieno žmogaus nuodėmės."

Tuo laiku žydai turėjo net septynias skirtingas sekas. Jos visos turėjo savas evangelijas, bet vis dėlto laikėsi apipiaustymo.

Nerono laikais Romoje jau buvo krikščionių. Bet juos Romos valdžia painiodavo su žydais, nes jie buvo žydų tautiečiai, kalbėjo žydiškai ir šventė šabą. Pirmieji penkiolika vyskupų buvo taip pat apipiaustyti ir skaitėsi žydais. Pirmieji krikščionys buvo pusžydžiai, tik praslinkus 60 metų mūsų eros, jie pradėjo skirtis nuo žydų, slaptai organizuoti si bendrijas, o valdžia juos drūčiai persekiojo.

Tai šitokiais vingiuotais keliais prasidėjo krikščionybė. Dabartiniai krikščionys, ypač katalikai, be galo toli atsitolinę nuo pirmiškės krikščionybės savo supratimu.

APGAVYSTĖS, PRIDĖČKAI, PRIETARAI

Negali būti didesnio melo ir apgavystės, kaip dvasiškių tvirtinimas, būk jie laikosi

pirmųjų krikščionių, tai yra, Kristaus uždėtos krikščionybės. Per pirmus tris šimtmečius dvasiškiai nesiskyrė nuo pasauliečių nei apdarais, nei celibatu. Nūdien praktikuojama krikščionybė, ypač katalikybė, randasi toliau nuo pirmosios krikščionybės, negu mėnulis nuo žemės:

1. Pirmaisiais dviem amžiais, iki šv. Augustino, kūdikių niekas nekrikštydavo ir niekam neatėjo tokia mintis, kad kūdikis tik ką užgimęs, bus nuteistas kentėti už tėvų nuodėmes. Apie gimtąją nuodėmę, kurią suformavo šv. Augustinas, nebuvo nė kalbos per du šimtmečius.

2. Absurdiška katalikiška dogma — išpirkimas iš nuodėmių per išpažintį — išrasta VI amžiuje. O užpirkimas mišių perstato dievą didžiausiu sukčiumi, kurį galima papirkti, kad jis nebaustų tikro kaltininko.

3. Per pirmąjį šimtmetį nebuvo jokios ierarchijos nei bažnyčios. Joks pirmojo amžiaus autorius nežinojo žodžio "popiežius" (graikiškai "papa").

4. Gana beprotiška dogma yra ši, kad be bažnyčios nėra išganymo ("sine ecclesia non est salus"). Be bažnyčios negalima gimti, vesti, mirti. Nejaugi "mielaširdingiausias" dievas kitus sutvertus žmones — jų milijonus — degins per amžių amžius tik dėl to, kad jie nebuvo, nėra ir nebus katalikais!?

5. Visi ir visokie šventieji *nebuvo žinomi* iki IV amžiaus galo.

6. 431 metais, po Kristaus gimimo, trečias bendras bažnyčios susirinkimas Efese nutarė, kad Marija yra tikrai dievo motina.

7. Nekalto prasidėjimo dogma buvo iškelta tik net XII amžiuje.

8. Dogma, kad Panelė švenčiausia su kūnu nužengė į dangų pripažinta tik apie pora metų atgal.

9. Aukščiau jau minėjome, kad Kristus pripažintas dievu 325 metais po jo užgimimo.

Apie visas šias dogmas pirmieji krikščionys nei sapne nesapnavo. O tokių dogmų yra tiek, kad jų pilnam, detališkam aprašymui reikėtų ne straipsnio, bet knygos.

Galima priminti dar šiuos išradimus, dėlei kurių pirmieji krikščionys raustų iš gėdos:

Rožančiai, škapleriai, šventųjų juostelės, medalikai, stebūklingos vietos, brostvos, eks-

KOVOTOJAS VLADAS REKAŠIUS

I. DEMBA

1920 m. kovo mėnesio 12 d. netoli Plungės siautusiai šiaurės Lietuvoje budelio P. Plechavičiaus buvo žvėriškai nužudytas aktyvus Spalio socialistinės revoliucijos ir 1918—1919 m. m. proletarinės revoliucijos Lietuvoje dalyvis, vienas Lietuvos Komunistų Partijos kūrėjų Vladas Rekašius.

Vladas Rekašius (K. Petkevičius, A. Gerliachas) gimė 1893 m. gegužės 3 d. Violiškių dvare, Vabalninko valsč., Biržų apskrityje. Su tik ką gimusiu kūdikiu jo motina, paprasčia darbininkė, apsigyveno šiauliuose ir vertėsi padieniais darbais.

1905—1907 m. m. revoliucija Rusijoje padarė gilų įspūdį jautriam jaunuoliui. Šiauliuose, kurie buvo vienas stambiausių Lietuvos pramonės centrų, revoliciniai įvykiai Rusijoje susilaukė labai gyvo atgarsio. Darbininkai nerimavo, rengė streikus ir demonstracijas, mieste vyko susirėmimai su policija. Visa tai paveikė ir moksleiviją, kuri aktyviai prisidėjo prie revoliucijos.

Anksti patyręs skurdą, vertėsis pamokomis, gimnazistas Vladas Rekašius dar mokyklos suole pradėjo vesti socialistinę propagandą mokinių tarpe. Netrukus jis buvo susektas. Pas jį rado nelegalios literatūros, ir už tai jį pašalina iš gimnazijos su "vilko bilietu."

Persekiojimai V. Rekašiaus nepalaužė. Jis tęsė pradėtąjį revolicinį darbą moksleivių aušrininkų ratelyje, kuriam taip pat priklausė Julius Janonis. Jis išnaudojo revoliucinei propagandai kultūros ir švietimo "Varpo" draugijos patalpas, rengiamus vakarus ir kitas legalias galimybes.

Ieškodamas gilesnių teorinių žinių, Vladas Rekašius jau tada gauna paskaityti Lenino raštų. Bolševikinės literatūros ir bolševikų partijos narių įtakoje V. Rekašius iš to ratelio jaunuolių, kurių tarpe buvo ir Julius Janonis, šiauliuose apie 1910—1911 m. m. suorganizuoja nelegalų revoliuc. "didžiumiečių" (bolševikų) šalininkų ratelį ir vadovauja jam. Ratelio nariai skaito ir platina Lenino raštus

ir kitą bolševikinę literatūrą, susiriša su miesto įmonių darbininkais, platina jų tarpe atsisaukimus, kuriuos jie gaudavo iš pagrindinių revoliucionierių. Tokiu būdu apie 1910 m. Vladas Rekašius glaudžiai susirišo su revoliuciniu darbininkų judėjimu Lietuvoje.

V. Rekašius nenutraukia ir mokslo. Negaudamas stoti į kurią nors gimnaziją, jis mokosi savarankiškai, tikėdamasis vėliau išlaikyti egzaminus už visą gimnazijos kursą eksternu.

1914 metų pradžioje V. Rekašius kviečiamas dirbti į Rygos lietuvių darbininkų laikraštį "Vilnis."

Gyvendamas Rygoje, V. Rekašius buvo vienas aktyviausių vietos lietuvių socialdemokratų pagrindinės organizacijos veikėjų. Brestant pirmojo pasaulinio karo įvykiams, 20 metų jaunuolis V. Rekašius suprato tą didelį pavojų, kurį neša darbininkų klasei imperialistinis karas ir, kaip tikras revolicionierius-internacionalistas, stoja į kovą. 1914 m. liepos 28 d., carinės valdžios mobilizacijos paskelbimo išvakarėse, V. Rekašius netoli šiaulių miške surengė slaptą darbininkų susirinkimą, kur aiškino, kaip darbininkai turi kovoti imperialistinio karo sąlygomis. Caro žandarai jį ten areštavo ir rado pas jį didelį kiekį nelegalių brošiūrų. Kauno gubernatoriaus potvarkiu jis buvo ištremtas į Sibirą, į Tomsko guberniją.

V. Rekašius, pakeldamas didžiausius sunkumus ir vargą, kovos nenutraukia. Jis ir ištremtyje rašo revoliucinius eilėrasčius ir straipsnius socialistiniams lietuvių laikraščiams užsienyje ir daro vertimus. 1916 m. gegužės mėn. 27 d. V. Rekašius bėga iš ištremimo vietos ir įsikuria nelegaliai Estijoje, Dorpatu (Tartu) mieste. Čia jis susiriša su pagrindine bolševikų organizacija. Netrukus jis, kaip vienas aktyviausių bolševikų, išrenkamas RSDDP šiaurės Baltijos Centro Biuro sekretorium Dorpate.

V. Rekašius palaikė ryšius su bolševikų partijos centru Petrograde, kur jis važinėda-

vo ir atveždavo direktyvų, bolševikų žurnalą "Socialdemokrat" ir kitą bolševikų literatūrą. Lenino straipsnius iš "Socialdemokrato" Dorpato bolševikinė organizacija daugindavo ir platindavo.

Aktyvus bolševikų veikimas Dorpate atkreipė caro žandarų dėmesį. Prasidėjo pagrindinės organizacijos narių areštai. Įkliuvo nelegali spaustuvė. Caro šnipų persekiojamas V. Rekašius taip pat buvo priverstas palikti Dorpatą. 1917 m. pradžioje jis išvyksta į Petrogradą, kur aktyviai dalyvauja lietuvių bolševikinę organizaciją stiprinant, vėliau išvažiuoja į Maskvą tęsti pagrindinio partinio darbo. Maskvoje (Bogorodsko priemiestyje) dar 1916 metais evakuotųjų rygiečių buvo sukurta lietuvių socialdemokratų organizacija ("Gaisro" kuopa). Atvykus V. Rekašiui, ši organizacija suaktyvino savo veiklą. Ji nutarė susidėti su Maskvos bolševikų organizacija, bet tą nutarimą "Gaisras" įvykdė netrukus po Vasario revoliucijos. Priklausydamas Maskvos bolševikų organizacijai, V. Rekašius veda revoliucinį darbą tarp Maskvos fabrikų darbininkų ir karo tremtinių bei pabėgėlių lietuvių darbininkų, aktyviai dalyvauja 1917 m. Vasario revoliucijoje Maskvoje. . .

Rusijos darbininkai, valstiečiai ir kareiviai, nuvertę carą, bolševikų partijos vadovaujami, telkė savo jėgas kovai prieš buržuaziją, dėl socialistinės revoliucijos pergalės. Buržuazija su menševikų ir eserų pagalba visokiausiomis priemonėmis stengėsi suskaldyti darbo žmonių jėgas, sulaukyti juos nuo tolesnių revoliucinių žygių, atitraukti juos nuo revoliucinės kovos. Tais pačiais tikslais lietuviškieji buržuaziniai nacionalistai Rusijoje nutarė sušaukti Petrograde vadinamąjį Rusijos lietuvių seimą.

Bogorodsko lietuvių darbininkų išrinktas atstovu į Rusijos lietuvių seimą, V. Rekašius vyksta į Petrogradą, susiriša su lietuvių bolševikų Petrogrado organizacija ir jos nurodymu išstoja lietuvių seime su deklaracija, kurioje parodė tikrąjį seimo ir ypač liaudininkų bei socialdemokratų oportunistų kontrrevoliucinį veidą.

Perskaitęs deklaraciją ir pareiškęs, kad jis negali drauge dirbti su kontrrevoliucionieriais, V. Rekašius apleido seimą. Jį pasekė Nižnij-Novgorodo (dabar Gorkio miesto) lie-

tuvių socialdemokratų-bolševikų atstovas.

Eilėje straipsnių lietuvių laikraštyje "Tiesoje", V. Rekašius parodė seime dalyvavusių partijų kontrrevoliucinį veidą. Jis rašo: "Vargu kur aiškiau ir pilniau begalėjo pasirodyti šitie smulkiosios buržuazijos reikalų reiškėjai ir tautinių buržuazinių nuodų nešėjai į darbininkų mases. . . Daug pavojingesnis liaudininkų oportunizmas ir žmonių klaidinimas 'socializmu' ir 'demokratizmu,' negu kraštutinių dešiniųjų atviras reakingumas."

Priešingai lietuviškiems buržuaziniams nacionalistams, besidangstantiems socializmo ir demokratizmo skraistėmis, V. Rekašius "Tiesoje" išreiškė tikrąją Lietuvos darbo žmonių valią: "Mes skelbiame kaip vienintėlę tikrą revoliucinę valdžią Darbininkų, Kareivių ir Vargingųjų Valstiečių Atstovų Tarybas, kurioms ir turi priklausyti visa valdžia." Pabrėždamas, kad lietuvių darbininkų kova turi būti glaudžiai susijusi su visos Rusijos darbininkų kova, V. Rekašius toliau rašė: "Darbininkų klasė tėra viena, viena privalo būti ir jos politinė organizacija Rusijoje."

Spalio socialistinės revoliucijos įtakoje kilo revoliucinis judėjimas ir okupuotuose kraštuose, jų tarpe ir Lietuvoje. Lietuvos Komunistų partija šaukė ir organizavo mases į kovą prieš okupantus, dėl darbininkų ir valstiečių valdžios sukūrimo.

Vilniuje 1918 m. gruodžio 8 d. sudaroma Laikinoji Revoliucinė Lietuvos Darbininkų ir Valstiečių Vyriausybė. Toji vyriausybė paskyrė V. Rekašių Kupiškio apskrities politiniu komisaru, kur jis atvyko 1918 m. gruodžio 24 d. V. Rekašiaus iniciatyva Kupiškyje tuojau buvo organizuotas revoliucinis komitetas, gauti ginklai, apginkluoti darbininkai. 1918 m. gruodžio 29 d. kupiškėnai revoliuciniai darbininkai ir valstiečiai nuvertė buržuazinės valdžios komitetą, sudarytą su vokiškųjų okupantų parama. Kupiškyje ir aplinkiniuose valsčiuose buvo sukurti tarybų valdžios organai.

Ypatingą dėmesį šiuo savo veiklos laikotarpiu V. Rekašius skyrė kaimo darbo žmonėms organizuoti. Per trumpą laiką beveik visuose Kupiškio apskrities dvaruose buvo sudaryti dvarų žemės ūkio darbininkų komitetai.

Savo pranešime revoliucinių komitetų atstovų suvažiavime, įvykusiame Vilniuje 1919

m. sausio mėn. 31 d., V. Rekašius pareiškė, kad Kupiškyje ir Kupiškio apskrities valsčiuose sudaryti revoliuciniai komitetai įvykdė dvarų žemių įskaitą, rūpinosi sėkla, pranešė, kad varguomenei duodama miško medžiaga ir veikia lentiūvės, kovojama su spekuliacija duona, kad organizuojamas darbo žmonių aprūpinimas maisto produktais, suorganizuotas raudonarmiečių būrys, kuris greitu laiku išvyks į frontą.

Šis trumpas atliktųjų darbų išvardinimas rodo, koks visapusiškas ir didelis darbas V. Rekašiaus ir jo draugų buvo atliktas per keliką dienų.

1919 m. kovo 10 dieną V. Rekašius buvo išrinktas Kupiškio apskrities vykdomojo komiteto pirmininku. Tačiau netrukus jis gavo paskyrimą į Panevėžį, kur visą savo energiją atidavė Tarybų valdžios stiprinimui paastrėjusios klasių kovos sąlygose.

Užsienio imperialistams ir vidaus kontrrevoliucionieriams po atkaklių kovų 1919 m. pavasarį ir vasarą pasmaugus jaunąją Tarybų Lietuvos respubliką, V. Rekašius, partijos nutarimu, pasilieka Lietuvoje nelegaliam revoliuciniam darbui. Labai sunku buvo tada Lietuvoje pogrindinį partinį darbą dirbti. Siautė baltųjų žvalgyba, karo komendantai ir karo lauko teismai. Ypatingai žiaurus teroras buvo žemaitijoje, kur budelis Plechavičius su savo gaujomis šaudė ir žudė visus, kas tik dalyvavo darbininkų judėjime arba jam pritarė.

Užsigrūdinęs ir patyręs revoliucionierius pogrindininkas V. Rekašius nepaiso sunkumų bei teroro ir vyksta nelegaliam darbui į žemaitiją.

Giliame pogrindyje, prisidengęs Adolfo Gerliacho pavarde ir apgyvenęs Plungėje, V. Rekašius organizuoja platų tinklą pogrindinių komunistinių organizacijų žemaitijoje, leidžia nelegalų laikraštį — Lietuvos Komunistų Partijos Telšių raikomo organą "žemaičių Komunistas" (pirmas šapirografuotas numeris išėjo 1919 m. spalio 5 d. data) ir atsišaukimus, šaukia žemaitijos komunistų organizacijų konferencijas, paruošia įvairias instruk-

cijas komunistų partijos kuopelėms ir nariams.

V. Rekašius organizuoja legalios darbininkų literatūros platinimą, kuri spausdinama Kaune ir Klaipėdoje, ir atlieka didelį darbą organizuodamas legalias darbo unijas. Partijos darbo reikalais V. Rekašius važinėja į Klaipėdą, Telšius, Plungę, Palangą, Luokę, Mosėdį ir kitus žemaitijos miestus ir miestelius, organizuoja ginklų įsigijimą, gabenimą ir slėpimą ruošiamam sukilimui prieš buržuazinę Lietuvos vyriausybę.

Užvaldžiusi kraštą, Lietuvos buržuazija atviru teroru ir žudymais iš pasalų slopino revoliucinį darbininkų judėjimą. To teroro auka tapo ir V. Rekašius, kurio asmenyje buržuazija matė savo stiprų priešą.

Suradę nužudytą V. Rekašių, jo draugai palaidojo jį Plungės kapinėse. Vietos revoliuciniai darbininkai dažnai revoliucinių švenčių proga ant jo kapo iškeldavo raudonas vėliavas, uždėdavo vainikus. . .

Rūstūs šie mūrai

Reikia čionai filosofiškai leisti —
Viską paviršium, perdaug nesižeisti.

Mat, čia kalėjimas: reik' nuolaidžiai,
šliaužti paviršium ir šliaužti slidžiai. . .

Taip, čia arti koncentracijos žardžio:
Tavo vaidmuo — tai žmogelio beverdžio.

Taip, čia nėra tų spygliuotų vielų,
Bet ir už sienų šitų netylu. . .

Rūstūs, gresmingi, stori šitie mūrai, —
Kiek jie tragedijų, dramų kiek turi! . . .

Tiesiai — kiekvienas čionai kalinys —
Liūdėsio, kęsmo, skriaudos mišinys!

Turi kiekvienas tragedijų savo, —
Daug jų, dar būdamas laisvas, ragavo.

Na, o čionai, ką, brolau, besakyt?
Tvirtas būk ažuolas, mano katyt! . . .

Petras Krapas

NUO STALINGRADO IKI BERLYNO

D. M. ŠOLOMSKAS

“Kaipo aukščiausias komandierius Jungtinių Valstybių ginkluotų jėgų, aš sveikinu Jus su didžia pergale Jūsų armijos prie Stalingrado, atsiekta Jūsų komandoje. Šimto šešiasdešimt dienų energinga kova už miestą, kova, kuri ant visados išaukštins Jūsų vardą, o taipgi kurios rezultatai yra sprendžiami, kuriais šiandien visi amerikiečiai džiaugiasi, bus vienas iš gražiausių žygių šiame įvairių tautų kare, apsivienijusių prieš nacizmą ir jo pasekėjus. . .”

(Iš F. D. Rooseveltto telegramos Stalinui)

I.

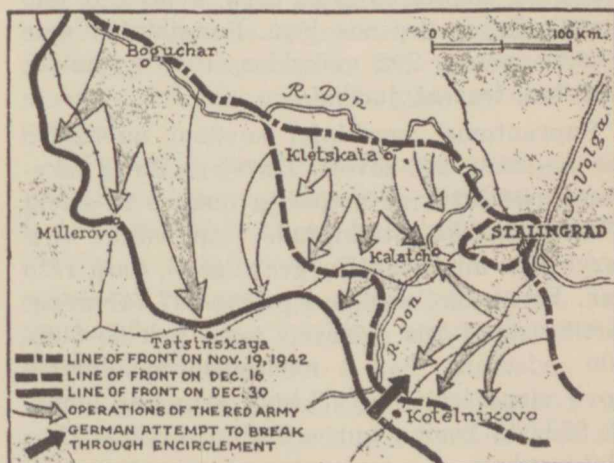
Sukanka dešimts metų nuo didžiausių ir žiauriausių mūšių prie Stalingrado, kurie baigėsi galūtinu ir visišku vokiečių pralaimėjimu. Stalingrado mūšiai buvo pasisukimas Antrajame pasauliniame kare prieš hitlerininkus ir jų sėbrus karo eigoje.

Po 1941—1942 metų žiemos nacių pralaimėjimų Tarybų šalyje, Hitleris ir jo komanda, pasinaudodami nebuvimu antrojo fronto prieš Vokietiją Europoje, sukuopė 179 vokiečių divizijas ir 61 rumunų, italų, vengrų diviziją ir milžinišką karo techniką prieš Tarybų Sąjungą. Ir apie pusę šių milžiniškų jėgų nutaikė linkui Stalingrado ir Kaukazo. Hitlerininkai planavo per Stalingradą užėti Maskvos apgynėjams užnugarin, apsupti juos, sunaikinti, o kita jėgų dalis turėjo prasilausti per Kaukazo kalnus ir nutaikyti anglams smūgius Artimuosiuose Rytuose ir Indijoje. Taip pergalingai užbaigęs karą prieš Tarybų Sąjungą ir Angliją, Hitleris planavo po to atsisukti visomis jėgomis jau prieš Ameriką.

Hitlerininkai savo puolimą pradėjo liepos mėnesį. Tarybų armijos komanda numatė nacių planą ir organizavo aktyvų apsigynimą, kurio tikslas buvo *kuo daugiausia* sunaikinti hitlerininkų jėgų, kol bus Tarybų armijos paruoštos kontra-ofensyvas. Rugpiūtyje jau prasidėjo mūšiai už Stalingradą, kurie tęsėsi pusę metų.

Stalingrado paėmimui hitlerininkai metė geriausias vokiečių tankų ir pėstinijos divizijas, milžiniškas lėktuvų jėgas, 6-tą armiją ir 4-tą tankų armiją. Hitlerininkams vadovavo generolas, vėliau maršalas Von Paulus.

Trikampyje, nuo Bogučaro miesto ant Dono upės tiesiai į pietus per Rostovo miestą iki Stalingrado yra apie 400 mylių plotis, ir nuo Rostovo į rytus iki Stalingrado yra apie 300

mylių. Čia buvo apie milijonas vokiečių ir jų talkininkų, aprūpintų milžiniškais kiekiais karo technikos. Nuo Bogučaro žemyn pagal Dono upę puolė italų fašistų armija; toliau į rytus — rumunų armija; Stalingradą puolė vokiečiai; į pietus nuo Stalingrado vėl buvo kita rumunų armija, o Kaukazą šturmavo vėl vokiečių armija.

Iš Tarybų pusės buvo keturi frontai, kurie vedė apsigynimo kovas ir ruošė savo kontra-ofensyvą. Sekant tą pat fronto liniją: ties italų armija veikė Tarybų Piet-Vakarini frontas komandoje generolo N. Vatutino; ties rumunų ir dalinai vokiečių armijomis, į šiaurę nuo Stalingrado — Dono frontas, komandoje gen. K. K. Rokossovskio; Stalingradą iš šiaurės ir pietų gynė Stalingrado frontas, vadovybėje gen. A. Eremenko, o patį miestą — 62-ji Tarybų armija vadovybėje gen. V. Čuikovo; į

pietus nuo Stalingrado kovojo kairysis Stalingrado fronto sparnas komandoje gen. Malinovskio, o toliau buvo Kaukazo frontas. Šiame trikampyje įvyko tie baisūs 1942 metų mūšiai, kur buvo sulaužyta hitlerininkų ir jų talkininkų nugarkaulis.

“Tas, kas buvo Stalingrado kovose, — rašo gen. Eremenko, — tas atmins jas iki gyvas bus. . . Tarybų armijos kovūnai ir oficeriai parodė drąsą, ištvermę, pasišventimą, kokio pasaulis pirmiau niekados nematė.”

Gen. Eremenko rašo, kad hitlerininkai kasdien darydavo nuo 1,000 iki 3,000 lėktuvų užpuolimų ant miesto. Tik nuo rugpiučio 5 d. iki lapkričio 20 d. naciai padarė iki 100,000 lėktuvų užpuolimų ant miesto ir numetė iki 1,000,000 bombų. Miestas degė, griuvo, iš tolo atrodė, kaip liepsnos jūra. Sunaikinta apie 90,000 namų, 292 mokyklos, 154 ligoninės, fabrikai, teatrai, judžiai.

Suprantama, tarybiniai kovūnai nuvažiavo ten ne mirti, bet kovoti. Tik vieną dieną tarybinė priešlėktuvinė artilerija nukovė 90 nacių lėktuvų. Laike Stalingrado apgynimo vien tarybiniai minosvaidžių gvardiečiai, kaip rašo gen. Eremenko, paleido į priešą 247,741 miną. Artileristai į tris mėnesius laiko paleido 500,000 sviedinių. Per 3 mėnesius apsigynimo kovų viena tarybinių lėktuvų grupuotė numetė 358,061 bombą ant vokiečių, o kita—151,392 bombas.

Laike hitlerininkų veržimosi prie Stalingrado ir per tris mėnesius jų bandymo paimti miestą, jie neteko 700,000 kareivių ir oficerių užmuštais ir sužeistais, 1,458 tankų, 1,024 kanuolių ir 1,337 karo lėktuvų. Suprantama, nuostoliai buvo dideli ir iš Tarybų pusės. Hitleris metė vis naujas jėgas į tas kautynes, reikalavo iš savo komandierių paimti miestą, vienus jų pakėlė į aukštesnius laipsnius, kitus atšaukė ir likvidavo. Naciai vietomis prasi-veržė iki Volgos, bet negalėjo miesto užimti. Kovos ėjo už kiekvieną namą, už kiekvieną pėdą, dažnai viename aukšte buvo naciai, kitame — tarybiniai kovūnai.

II.

Hitlerininkai diena po dienos nešė bairius nuostolius. Jų kareiviai ir karininkai puolė dvasioje, ką liūdija jų laišakai. Tarybų armijos Aukštoji komanda buvo suplanavusi kuo dau-

giausia hitlerininkų įtraukti į Stalingrado miestą, kad smogti jiems iš šiaurių ir pietų, atkirsti juos Stalingrade ir sunaikinti.

Nacių tūli komandieriai pradėjo jausti pavojų, apie tai skundėsi Hitleriui. Hitleris rėkė, kad “jokia jėga negali vokiečius atmesti nuo Volgos.” Jis ir jo sėbrai žinojo, kad jeigu vokiečiai trauksis nuo Stalingrado, tai, kaip jie pasijudins iš įsitvirtinimo pozicijų, Tarybų armija kirs jiems smūgį. Kita, tai bus prisi-pažinimas, kad naciai negali paimti Stalingrado, tas nupuldys jų armijos ūpą, o dar daugiau — Hitlerio pakalikų ūpą.

Lapkričio 19 d., 1942 m., Tarybiniai kovūnai pradėjo ofensyvą apsupimui hitlerininkų Stalingrade. Pirmus smūgius kirto Dono frontas iš šiaurių, vadovybėje gen. Rokossovskio, siekiant užėti vokiečiams užnugarin ties Kalačo miestu, taipgi Piet-Vakarinis frontas, vadovystėje gen. Vatutino.

Sovietų ofensyvui kelią paruošė apie 2,000 kanuolių ir 3,000 minosvaidžių. Priešo įsitvirtinimai buvo ištaškyti. Į pralaužtą rumunų ir vokiečių fronte spragą pasileido tūkstančiai tarybinių tankų.

Iš pietų pusės kitą smūgį vokiečiams ir rumunams kirto Stalingrado frontas, taip pat nutaikydamas smūgius linkui Kalačo. Lapkričio 23 d. abu tarybiniai frontai susivienijo Kalačo mieste, pereinant apie 110 mylių plotą prieš užnugaryje. Laike apsupimo buvo sunaikinta vienuolika prieš pėstininkų divizijų, dvi tankų ir viena raitarijos. Priešas neteko 95,000 kareivių užmuštais. Tarybinė armija suėmė 72,400 prieš kareivių ir karininkų, 134 karo lėktuvus, 1,792 tankus, 2,232 kanuoles, 7,300 automobilių, didelius kiekius kitokių ginklų, ir Stalingrade uždarė 22 prieš divizijas, apie 330,000 kareivių ir karininkų.

Hitlerininkai vedė karą besigirdami “apsupimais,” bet kada jų dvi geriausios armijos pateko į apsupimą, tai patys neteko galvos ir nežinojo, ką daryti.

III.

Atsidūręs apsupime maršalas Paulus siūlė Hitleriui, kad leistų jam su jo armija bandyti prasimušti iš Stalingrado. Hitleris atmetė jo pasiūlymą, įsakė būti Stalingrade ir organizavo apsuptiems pagalbą.

Į pietus nuo Stalingrado apie 100 mylių

atstoje, Kotelnikovo miesto srityje hitlerininkai sutelkė devynias divizijas su 750 tankų, dideliu kiekiu lėktuvų, komandoje maršalo Von Mannstein, ir išilgai gelžkelių pradėjo veržtis linkui Stalingrado.

Kitą karinių jėgų grupuotę naciai sutelkė tokioje pat atstoje nuo Stalingrado, ties Tormosinu—Surovkinu, kuri turėjo iš vakarų pusės veržtis linkui Stalingrado. Naciai ne tik planavo išlaisvinti apsuptas jų jėgas, Stalingrade, bet apsupti tas tarybines jėgas, kurios buvo užėję Stalingrado nacių grupuotei užnugarin ir jas sunaikinti.

Bet Tarybų armijos Aukštoji Komanda suplanavus nacių apsupimą Stalingrade, buvo numačius, kad jiems bus organizuota pagalba. Ir vėl prasidėjo žiauriausios kovos. Per dešimt dienų dvi hitlerininkų galingos išlaukinės armijos veržėsi linkui Stalingrado, o iš Stalingrado srities mūšius vedė ten apsupti naciai.

Stalingrado fronto kovūnai, vadovystėje gen. Malinovskio, sutrėškė hitlerininkų jėgas Kotelnikovo srityje, gi Piet-vakarinis frontas pradėjo naują ofensyvą, iš Bogučar srities linkui Milerovo ir Tarmosino, kad užėiti hitlerininkams užnugarin, kurie stengėsi jau apsuptus išlaisvinti.

Bėgyje šių kovų, gruodžio mėnesį, buvo galūtinai ištaškyta nacių planai. Hitlerininkai vėl neteko iki 80,000 vyrų užmuštais, 65,000 belaisviais ir daugybės karinės technikos. Vien tarybinė armija suėmė iki 600 prieš tankų, jau neskaitant sunaikintų.

Nepavyko Hitleriui ir iš oro pagalba apsuptiems. Tam reikalui jis permetė į Stalingrado kryptį tris parašutistų divizijas, bet nedrįso jas jau siųsti į Stalingradą. Siuntė jis transporto lėktuvais apsuptiems pagalbą — maisto, ginklų, bet tarybiniai lėktuvai ir priešlėktuvinės kanuolės vien gruodžio mėnesį numušė 750 vokiečių transporto lėktuvų.

IV.

Po Kotelnikovo ir Tarmosino mūšių padėtis pasikeitė. Išlaukinis hitlerininkų frontas buvo atmestas apie 150 mylių nuo Stalingrado. Tarybų Piet-Vakarinis frontas nutaikė savo jėgas linkui Rostovo ir Donbaso, Voronežo frontas pradėjo ofensyvą linkui Karchovo; Stalingrado frontas žygiavo išilgai gelžkelių

linkui Salsko ir Rostovo, kad atkirsti hitlerininkams pasitraukimą nuo Kaukazo kalnų, kurie ten taipgi pralaimėjo mūšius ir skubiai bėgo linkui Rostovo.

Apsuptos hitlerininkų jėgos Stalingrade buvo pavestos likviduoti Dono frontui, vadovystėje gen. Rokossovskio, taipgi specialiai komanduoto artilerijos gen. Voronovo į pagalbą Rokossovskiui.

Likvidavimas apsuptųjų hitlerininkų Stalingrade nebuvo lengvas darbas. Jų ten buvo gerai išlavintos dvi geriausios armijos ir ap rūpintos geriausia karo technika. Jie buvo apsikasę ir įsidrūtinę.

Tarybinė komanda sutraukė kelis tūkstančius kanuolių, jų tarpe daug didelių, tūkstančius lėktuvų ir apie 3,000 minosvaidžių. Žiaurių kovų eisenoje sugrūdo hitlerininkų jėgas Stalingrado priesmiestin, ten jas sukapojo į atskiras dalis ir vieną po kitos privertė pasiduoti.

Tarybinė komanda, norėdama išvengti bereikalingo kraujo praliejimo, 1943 m. sausio 8 d. pasiūlė apsuptiems hitlerininkams padėti ginklus ir besąlyginiai pasiduoti. Naciai, reikalaujant Hitleriui, tą pasiūlymą atmetė. Tada, sausio 10 d., tarybinė komanda pradėjo masinį puolimą.

Kad geriau suprasti kokios Stalingrado nacių jėgos buvo, tai paduosime sekamas skaitlines.

Nuo sausio 17 iki 26 dienos suimta į nelaisvę 40,000 nacių kareivių ir oficerių. Nuo sausios 27 iki 31 dienos suimta 46,000 hitlerininkų kareivių ir oficerių. Vasario 2 d., 1943 m., pasidavė į nelaisvę jų vadas feldmaršalas Von Paulus, 24 generolai, 2,500 karininkų, 45,000 kareivių. Po pergalės Stalingrado mieste ir apylinkėje buvo palaidota 147,200 vokiečių kareivių ir karininkų, kurie ten buvo nukauti.

Kas dėl karo technikos, tai tik nuo sausio 10 dienos iki kapituliavimo paimta: 750 karo lėktuvų, 1,550 tankų, 15,954 automatiniai šautuvai, 6,700 kanuolių, 1,500 minosvaidžių, 8,135 kulkasvaidžiai, 90,000 šautuvų, 61,100 automobilių, 7,369 traktoriai, 7,500 motorciklių, 320 radijo stočių, 1,200 vagonų, 435 sandėliai su kitokiais ginklais ir amunicija. Taipgi nemažesnis kiekis hitlerininkų ginklų buvo sudaužyta, į laužą paversta kovoje.

V.

Stalingrado kovos praūžė desėktas metų tam atgal. Dabar yra tik istorinis dalykas. Karo mokyklose studijuoja, nes tai buvo didžiausias apsupimas ir priešo sunaikinimas.

Laike karo tarybinius piliečius sveikino prezidentas Rooseveltas ir kiti žymūs asmenys. Teherane, laike vadų konferencijos, 1943 metais, ponas Churchillis įteikė Stalinui specialų kardą atžymėjimui Stalingrado pergalės.

Pergalė prie Stalingrado sudavė mirtiną priešui smūgį, po to buvo sėkmingai atliktas Amerikos ir kitų talkininkų išlipimas Europoje. Po Stalingrado pergalės Jungtinių Tautų jėgos laimėjo Afrikoje, nugalint Hitlerio ir Mussolinio jėgas.

Prie Stalingrado buvo kirstas smūgis Italijos fašistams ir netrukus susmuko jų galia. Ten gavo smūgį Rumunijos ir Vengrijos fašistai.

Prie Stalingrado pergalė tais laikais pakostino Hitlerio pavergtas tautas į kovą už savo išsilaisvinimą.

Dabartiniu laiku, prisimenant Stalingrado pergalę, turėtų įvairių tautų ir šalių žmonės energingiau kovoti už taiką, prieš naujus karo ruošėjus ir kurstytojus. Taipgi Stalingrado pergalė turėtų tarnauti kaip persergėjimas tiems, kurie yra apimti karo kvaitulio ir beprotiško troškimo pavergti pasaulį.

Nuo Stalingrado iki Berlyno buvo *toli*, apie 1,400 mylių. Dar buvo labai daug sunkių kovų, dar daug žuvo gyvasčių, bet jau naciai nebeatsigavo nuo šio smūgio. Neišgelbėjo jų nei Dniepro, Vislos, Odros upės. Jiems buvo padarytas galas Berlyne. Ir ten buvę Stalingrado kovotojai ant Reichstago ir "Pergalės Stovylos" užrašė: "Mes atėjome nuo Stalingrado su kardu, kad atrpatinti vokiečius nuo kardo!"

Augmuo ir jo maistas

A. GILMANAS

Augmuo yra gyvūnų maistas. Bet ir pats augmuo turi turėti maisto, nes juk ir jis gyvūnas, — ir jis auga ir jis didina, kas taipgi reikalauja maisto. Be jam tinkamo maisto, augmuo taipgi neaug ir negyvens, kaip ir bilė gyvūnas, kuris vaikštinėja, lekioja, arba plaukioja. Tiek tik skirtumas tarp gyvūno ir augmens, kad gyvūnas susiglemžia į savo kūną, taip sakant, kas tik papuola, ar tas dalykas jam maistas, ar ne, bet augmuo turi pasirinkti vien tik tą, kas jam maistas, nes jis neturi mašinerijos, kaip gyvūnas, kas nereikalinga jo kūnui išmesti laukan.

Taigi čia iš pat pradžios mums būtina reikiama susipažinti ne tik su tuo, kas yra augmenų maistas, ale kas yra maistas abelnai. O kad su tuo susipažinti, mums prisieina kalbėti apie elementus, nes kitaip mes joku būdu nežinosime, kas reikia, ir negalėsime prieiti prie išvados, kas yra maistas, tiek augmenų, tiek ir gyvūnų.

ELEMENTAI IR JŲ VAIDMUO

Iki šios dienos pasaulyje yra žinoma apie

92 elementai, iš kurių viskas, matomas ir nematomas, pasidaro. Vieni tų elementų yra apčiuopiami, solidūs, kieti, arba skysčio formoje, o kiti — dujų formoje, kurių kartais nei matyti ir nei užuosti negalima. Niekas, o niekas nepasidaro pasaulyje iš ko kito, kaip tik iš šių 92 elementų.

Dar nėra žinoma, kad vienas kuris augmuo vartotų visus 92 elementus savęs būdavojimui, augimui. Pirmiau būdavo manoma, kad augmenys vartoja tik apie pustuzinį elementų savęs būdavojimui bei augimui, vienok mokslui tyrinėjant, pasirodė, jog jų reikia daugiau, negu tuzino, bet ir ne daug daugiau.

Galėtume mes čia visus elementus ir suminėti, tačiau gal nieko gero neatsiektume, nes daugelis jų gal nieko bendro neturi su augmenų augimu. Jeigu chemijos nestudijuojame, tai ne visų jų pažinimas reikalinga mums daržovių, gėlių ir gyvūnų auginime. Todėl susipažinsime tik su keliais iš jų.

Sekantieji yra elementai, su kuriais turime susipažinti, jeigu norime sėkmingai auginti augmenis, gyvūnus:

Nitrogen, phosphorus, potassium, sulphur, calcium, magnesium, geležis, carbon, hydrogen, oxygen, boron, chlorine, varis, iodine, manganese, silicon, sodium, zinc.

Vieni šių elementų yra metaliniai, kaip potassium, kalkiai, geležis, o kiti — kristoliniai, kaip sulphur, phosphorus, o dar kiti — dujiniai, kaip nitrogen, oxygen, ir kiti. Metaliniai ir kristoliniai elementai randasi žemėje, o dujiniai — ore.

Kiekvienas, kuris interesuojamės auginimu, turime išmokti atminti šių trijų elementų vardus: nitrogen, phosphorus ir potassium, arba potash, kaip dažniau vadina.

Reikia pabrėžti, jog nitrogen elementas randasi ore, o phosphorus ir potassium žemėje. Yra labai mažai augmenų, kurie gali pasiimti nitrogeną iš oro. Dobilai, alfalfa, ir tūli pupeliniai augmenys gali pasiimti nitrogeną iš oro, jeigu ta žemė, kurioje tie augmenys auga, yra užleista tam tikra bakterija, kuri pagelbsti šiems augmenims nitrogeną iš oro pasiimti. O kitaip ir tie augmenys mirtų negaudami nitrogen, kaip ir kiti visi augmenys, kurie jokiū būdu negali gauti nitrogenu iš oro. Nitrogenas būtinai turi būti susijungęs su kitais elementais ir būti žemėje, kaip ir phosphorus ir potassium, kad jį galėtų augmenys pasiimti, kiek kuriam reikia. Taip ir būna.

AUGMENŲ SUDĖTIS

Augmenų augintojai turime susipažinti ir su tuo, iš ko augalas — žolė, daržovė, fruktas, grūdai, žiedai, arba medis susideda, idant geriau suprastum, kuomi augmenis reikia penėti, arba, ko jiems abelnai reikia. Nepenėsi, neaugi, tą jau gerai žinome iš patyrimo. Ir jeigu nepenėsim tuomi, ko augmeniui reikia, jis irgi neaugi.

Taigi, va kas į augmenį įeina, iš ko jis susideda: carbono 44 proc., oxygeno 40 proc., hydrogeno 8 proc., ir nitrogenu ir kitų elementų sykiu 8 proc. Kadangi karbonas, oxygenas randasi ore, dujų formoje, tai jie iš oro ir ateina į augmenį, kada augmuo auga, o tik likusieji mineraliniai elementai ir hydrogenas, kuris yra vandens formoje, sykiu su oxygenu, ateina iš žemės. Reiškia, augmenys — žolė, medis — susideda didelėje didžiumoje iš nematomų ir neapčiuopiamų me-

džiagų, kurios randasi ore. Viso labo 3 proc. apčiuopiamos medžiagos teįeina į augmenį.

Dabar aišku: jeigu mes sudegintume stalą, arba krėslą, tai viso labo gautume saujele pelenų, kas reikštų tuos mineralinius elementus, kurie radosi stale, arba krėsle, į juos atėję iš žemės, kada medis augo, iš kurio tas stalas, arba krėslas buvo padaryti. Kita didžiausia dalis stalo, net 97 proc., dingo mums nematomai, kaip kokio magiko paliesta. Reiškia, karbonas, oxygenas, hydrogenas ir nitrogenas grįžo atgal į orą, iš kurio jie buvo atėję sudaryti tą stalą bei krėslą.

MINERALŲ SVARBA

Jeigu jau taip, tai mes galėtume sakyti: Na, jeigu jau visa ta medžiaga ateina iš oro subūdavoti augmenį, tai kam mums čia galvą kvaršinti apie tą tokią mažą dalele mineralų, kurie įeina būdavojimui augmens ir kurie randasi žemėje.

Daugel mes galėtume surasti pavyzdžių, kodėl ir taip mažą dalelę mineralinių elementų taip daug reiškia, kad be jų augmens nebūtų. Paimkime kad ir mūsų kalbamą stalą. Jis suklijuotas. Tų klijų, palyginant su medžiu, jame visai nesimato. Tačiau tik atimk klijus, o pamatysi, kaip visas mūsų stalas subyrės. Reiškia, klijai reikalingi laikyti stalo medžiagą krūvoje, sykiu, savo vietoje. Mineraliniai elementai reikalingi sutraukti ir laikyti tuos dujinius elementus krūvoje ir laikyti augmenyje, kol mes nesumanysime augmenį sudeginti arba supūdyti ir išskirstyti vėl jį į savus atskirus elementus.

Šis paaiškinimas yra labai sutrauktoje formoje, tačiau, aš manau, mums užteks ir tiek, kad pažinti, iš ko susibūdavoja augantis daiktas. Tiek tik dar galime pridėti, kad jeigu augmenys susideda didžiumoje iš dujinių elementų, kurie randasi ore, o gyvūnai tuos augmenis ēda, valgo, tai ir gyvūnai, įskaitant ir žmogų, susideda iš tos pačios orinės medžiagos. Galima net pasakyti: viskas pasidaro iš "nieko." O jeigu iš nematomų medžiagų kas pasidaro, tai ir galima sakyti, būk tai iš nieko pasidarė.

AUGIMO PROCESAS

Taigi čia mes ir pamatėme, kas yra augmenų maistas. Toliau mums prisieis nagrinėti,

kaip, koku būdu ir iš kur galima suteikti augmenims tą maistą. Tačiau mums bus žingeidu pirmiau pažiūrėti, kaip augmuo auga, būdavo jasi iš tų matomų ir nematomų elementų.

Nepradėsime čia nuo paties diego, ale paimsime jau paaugusį augmenį.

Kiekvieno augmens lapas turi mažas skylutes, vadinamas *stomata*. Nuoga akimi jos nematomos. Per tas skylutes—*stomatas*—augmuo kvėpuoja, tai yra: įtraukia *carbon dioxide* ir išleidžia oksigeną.

Augmens žalias lapas galima palyginti prie dirbtuvės, kurioje neapdirbta medžiaga įvairiais procesais pakeičiama į apdirbtą. Chlorophylas, lapo žalioji medžiaga, yra mašinerija, o saulės energija yra spėka. Saulės energijos ir chlorophyl įtakoje susijungia carbon dioxide su vandeniu ir, vykstant komplikuo-tam chemiškam procesui, gaunasi glucose—pradinis cukrus, ar ir krakmolos. Jei chemiškas procesas eina dar toliau, augmuo gali pasigaminti aliejus ir proteinus.

Procesas statymo komplikuo-tų substancijų iš pradinių yra vadinamas *synthesis*. Kada tas procesas eina per chlorophylą saulės šviesoje, tas veiksmas žinomas kaipo *photosynthesis*.

Vanduo ištirpina žemėje esančius mineralus: fosforą, potassiumą, nitrogeną, sulfurą, calciumą, magnesiumą ir kitus. Augmuo juos pasiima iš žemės ir savo syvais išnešioja po visus savo organus: lapus, žiedus, vaisius ir visur, kur tik jam reikia.

Žinoma, neina jau taip paprastu, kukliu būdu ta augimo procedūra, kaip čia aiškinom, tačiau mums ir tiek suprasti užtenka, kaip augmuo auga, save būdavoja, traukdamas iš oro carbon dioxide, kuris yra dujų formoje ir susidaręs iš carbono ir oxygeno. Ir taipgi mums dabar aišku, kaip tuos pamatinius mineralinius elementus, kurie yra žemėje, —nitrogeną, fosforą, potasiumą, —ir kitus, mažiau reikalingus, augmuo, su pagalba carbon dioxide ir vandens, pasiima iš žemės, per šaknis.

Tik vėl gerai įsitėmykite, jog žemėje augmenų principiniai elementai yra nitrogenas, fosforas ir potasiumas, be kurių jokis augmuo neaug, nors jų ir taip mažai reikia. Augmuo taipgi neaug, jeigu bile vieno iš tų

trijų elementų nebus, o bus tik du ar vienas iš jų.

AUGMENŲ MAITINIMAS

Dabar mums prisieis pakalbėti, kaip pažinti augmenų maistą, kur jis randasi ir kaip jį suteikti augmenims. Kadangi augmenys auga išimtinai beveik tik žemėje, tai ten turi būti jų maistas.

Žemė yra susidarius iš tų pačių 92 elementų; ištikrųjų, jie joje visi ir randasi. Tik bėda tame, kad ne visur jų tas pats kiekis. Vienur jų yra perdaug, o kitur visai nėra tų, kurių augmenims reikia.

Kaip kalbėjome, principiniai augmenims elementai yra nitrogenas, fosforas ir potasiumas, taipgi nemažai reikia ir kalkių, tačiau ne visur tų elementų randasi ganėtinai. Kai kur vieno arba kito visai nėra, tai nei pradėti ką nors auginti negalime pirma, negu ten atgabensi to reikalingo elemento. Kai kur vieno tų elementų yra perdaug, tai vėl negerai, vėl dėl tos priežasties augmuo ten neaug. Tokius nenormalumus žmogui prisieina atitaisyti, jeigu jis nori ką nors sau užsiauginti maistui ir kitiems reikalams.

ŽEMĖS APIPLĖŠIMAS

O visgi mes matome apgyventąjį pasaulį gan gražiai apaugusį augmenimis. Vienur labai tirštai tais augmenimis apaugus žemė, o kitur — menkai. Kol žmogus neliečia tokių augmenų, tai taip jie ir auga be perstojo. Bet kada žmogus pradeda žemę arti ir ant jos sėti, sodinti sau reikalingus augmenis, tada dažnai pasirodo, kad augmenys nebenori taip augti, kaip augdavo pirmiau, kol ta žemė nebuvo žmogaus liesta. Čia žmogus ir pradeda rūpintis, kas atsitiko, kad ta pati žemė atsisako taip gerai augmenis auginti, kaip pirmiau, kada žmogaus rankos nematė?

Priežastis neaugimo yra ta, kad išsisėmė iš žemės reikalingieji augmenims elementai — nitrogenas, fosforas ir potasiumas, arba kiti, mažiau reikalingi elementai. Galėjo būti taip, kad tik vieno kurio pamatinio elemento pritrūko žemėje, ir augmuo jau nebeauga. Ypatingai nitrogenas išsisemia greičiausia, nes jo žemėje labai mažai. Jis, mat, ore, dujinis, tai arba gamtai, arba žmogui reikia kokių nors priemonių, kad nitrogenu būtų gali-

ma įdėti į žemę tiek, kiek reikia geram augmenų augimui.

Augmenų auginimą ir ėmimą nuo žemės galima labai prilyginti prie plytinio namo. Daleiskime, mes pastatysime plytinį namą. Jame visko bus, ko tik reikia jo pastatymui. Mes galime jį išardyti atsargiai ir vėl iš tos pat medžiagos statyti tokį pat namą. Ir mums medžiagos užteks, nes mes jos nė mažiausios kruopelės nesunaikinome.

Bet lai būna tik taip, kad po kiekvieno statymo mes atimsime kelias plytas. Pamatysime, jog po kelių statymų tos pačios stubos, mes jau nebeturėsime plytų nei būdelei pastatyti, nes plytas nunešėme kitiems reikalingams.

Tas pats atsitinka ir su žeme. Kol augmenys ant žemės augo, mirė, puvo ant tos pačios vietos, tai sekančiam augmeniui visuomet medžiagos užteko, nes jos niekas niekur nenunešė, neatėmė, visi elementai visuomet pasiliko ant tos pačios vietos.

Bet kada žmogus atėjo ir pradėjo užaugusius augmenis nusinešti visai kitur, ar tai šieno pavidale, ar tai bulvių pavidale, ar tai medžio pavidale, tada tie augmenims reikalingi elementai mažėjo, mažėjo tame plote žemės, kol priėjo prie to laipsnio, kada visai jau augmuo ant tos žemės nebeauga, nes nebėra jam medžiagos iš ko būdavotis, augti.

Jeigu jau žmogus negali užaugusius augmenis gražinti žemėn, tai jis turi rūpintis gauti reikalingų žemei elementų kur kitur, kad jam augmenys vėl galėtų augti ir jam pačiam maistą teikti, arba grožį, kaip vazone kvietkas.

Žmogus, per mokslą, surado, jog jis gali gražinti augmenims reikalingus išsemtus elementus. Jis surado, jog nitrogenu yra net kalnai, kaip Čilėje, iš ko ta šalis net gyvenimą daro. Ten nitrogenas susijungęs su sodijumu. Tame mišinyje randasi 16 proc. nitrogenu. Jis taipgi surado, jog nitrogenu galima elektros pagalba gauti iš oro, tokioje formoje, kaip Čilėje. Jis gali jo pasigaminti ir iš akmeninės anglies gazą darydamas dėl namų kūro.

Kitus pamatinius augmenų elementus surado esančius kur giliai žemėje, kaip fosforą, arba kalnuose, kaip potasijumą, kurio yra daug Izraeliuje ir kurį dabar išeksportuoja

kaip tik dėl žemės tręšimo kitose pasaulio dalyse.

Iš šitų elementų surado žmonės taip vadinamą zuparą, arba "fertilizerį," kuriame, paprastai, randasi 5 proc. nitrogenu, 10 proc. fosforo, ir 5 proc. potasijumo, o ant tokio mišinio maišo užrašomi šitokie numeriai, kurių mūsų valdžia reikalauja,—"5-10-5."

Tokio mišinio į žemę dedama penki svarai ant kiekvieno šimto ketvirtainių pėdų, arba apie toną ant akro, arba pusę arbatinio šaukštuko į kvortos vazoną syki į mėnesį, arba unciją į galioną vandens, iš kurio vieną kavos puoduką užpilia į vazoną, kvortos dydžio, syki į mėnesį.

Kitas būdas augmenims gražinti maistą žemėn, tai gyvulių mėšlas. Mėšle randasi, viename tone, dešimt svarų nitrogenu, penki svarai fosforo, ir penki svarai potasijumo. Apart tų elementų, mėšle randasi ir mažiau reikalingų augmenims elementų, tai mėšlas gan balancuotas augmens maistas. Tačiau, kaip matome, mėšle labai maža fosforo, per pusę mažiau už nitrogenu, o jo turėtų būti dusyk tiek, kiek nitrogenu. Todėl gudresni ūkininkai, augmenų auginimojai, deda reikalingą kiekį mineralinio fosforo į mėšlą, kad duoti, kiek reikia balancui. Ir kadangi kalkių taipgi mėšle nesiranda, kiek reikia, tai kalkių taipgi arba sėja tiesiai žemėn, arba yra maišomos sykiu su mėšlu.

Kitas būdas teikti nitrogenu žemei dėl augmenų, tai sėjama dobilai arba alfalfa, ir apariami, kada užauga pėdos ar apie tiek dydžio. Ypatingai tas yra praktikuojama Amerikoje. Yra patirta, jog dobilai arba alfalfa tokiu būdu suteikia žemei apie 100 svarų kiekvienam akrai nitrogenu į metus. Kadangi nitrogenas yra brangiausias elementas perkant, tai tokiu būdu išrokuojama, kad pigiau atsieina augmenų auginimas, kada reikia pirkti tik fosforą ir potasijumą, kurie pigesni.

Bet gerai reikia įsitęmyti, jog vien mineralinėmis trąšomis nelabai sekasi augmenų auginimas. Žemei reikia ir organinės medžiagos dėl įvairių priežasčių. Organinė medžiaga — tai mėšlas ir aparta žolė, dirvonas, kaip tai alfalfa, dobilai ir kiti auganti augmenys. Mat, jeigu organinės medžiagos nėra žemėje, tai ten reikalinga bakterija nesiveisia, kuri prirengia tinkamoje formoje elementus dėl augmenų augimo, tai viena. O kita, kada organi-

nes medžiagos nėra žemėje, tai vanduo nesilaiko paviršiuje, slenka žemyn giliai, kur augmuo jo nebepasiekia. O be vandens augmuo negali pasiimti ir reikalingų elementų iš žemės, nes jie susijungę kietai su kitais elementais, nuo kurių be vandens neatlupsi reikalingųjų elementų.

O žemėje, kur yra ganėtinai organinės medžiagos, gyvulių mėšlo, arba apartos želmenos, arba durpių ("peat") kratinio, jau kitas dalykas. Ten dalykas, kaip kempinėje —spundžiuje. Vanduo į tokią žemę įeina ir laikosi gan ilgai, teikdamas augmeniui reikalingos fizinės pagalbos išsidalinti-išsiskirstyti reikalingus elementus ir jais pasinaudoti, kaip tinkama.

Kadangi šiame žurnale vietos netaip daug, tai tiek šį sykį apie augmenis ir jų maistą ir tekalbėsime. Jeigu pasirodys pageidavimo tokiems raštams, tai kitu sykiu galėsime daugiau apie tai pakalbėti. O kalbėti yra ko, nes tik keliais žodžiais apie augmenų reikalus ne ką papasakosi. Šiame straipsnyje augmenų reikalai buvo paliesti tik apgrabomis. Norint

apie tai daugiau sužinoti, reikia daug daugiau apie augmenis ir jų reikalus ir kalbėti.

KODĖL REIKIA PAŽINTI TIKĖJIMĄ

(Tąsa nuo 117 pusl.)

komunikavimai, atlaidai, švėstas vanduo, sakramentai, šventųjų abrozai, birmavonės, indulgacijos, pasninkai ir taip toliau ir tam panašiai.

Šitoki katalikų bažnyčios stebūklai ir prietarai tėra tikintiems žmonėms kasdieninis dvasinis pašaras!

Viduramžiais bažnytinės valdžios kryžiaus karai, šventoji Inkvizicija, Baltramiejaus Naktis ir kitos skerdynės ir ant laužų deginimai pražudė apie 17 milijonų žmonių! Tai ką krikščionybė davė žmonijai.

Šiais laikais, ačiū už laisvę kovotojams, dvasiškija tokios galios jau nebeturi, tai ji patapo tvirčiausia reakcijos jėga, priešinga kiekvienai pažangai ir progresui.

Tad ar galima apie ją nekalbėti!?

STATEMENT OF THE OWNER-SHIP, MANAGEMENT, AND CIRCULATION REQUIRED BY THE ACT OF CONGRESS OF AUGUST 24, 1912, AS AMENDED BY THE ACTS OF MARCH 3, 1933, AND JULY 2, 1946 (Title 39, United States Code, Section 233)

Of Šviesa published Quarterly at Jamaica, N. Y. for October 1, 1952.

1. The names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business manager are:

Publisher American Lithuanian Workers Literary Ass'n, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill, N. Y.

Editor, Anthony Bimba, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y. Managing Editor, Anthony Bimba, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill, N. Y.

Business Manager, D. M. Sholl, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

2. The owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or

holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual member, must be given.)

Anthony Bimba, President, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill, N. Y.

D. M. Sholl, Secretary, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill, N. Y. Paul Bechis, Treasurer, 3 Morris Lane, Great Neck, N. Y.

3. The known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: (If there are none, so state.) None.

4. Paragraph 2 and 3 include, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting; also the statements in the two paragraphs show the affiant's full knowledge and belief as to the cir-

cumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than of a bona fide owner.

5. The average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise to paid subscribers during the 12 months preceding the date shown above was: (This information is required from daily, weekly, semiweekly, and tri-weekly newspapers only.)

D. M. SHOLL, Bus. Mgr.
Sworn to and subscribe before me this 26th day of September, 1952.

(SEAL)

JOHN ORMAN,
Notary Public, State of New York.
No. 41-2972850

Qualified in Queens County.
Certificates filed in Kings, New York,
Nassau County Clerk's Offices &
Queens, Kings & New York
Register's Offices.
Term Expires March 30, 1953